

ELANUL

Nr. 117
NOIEMBRIE
2011

REVISTĂ DE CULTURĂ EDITATĂ DE ASOCIAȚIA CULTURALĂ „ACADEMIA RURALĂ ELANUL”
DIN GIURCANI, COMUNA GĂGEȘTI, JUDEȚUL VASLUI

Căutătorul de „comori”

Dan RAVARU

Tradițiile noastre populare – și nu numai ale noastre, fiind vorba de o credință general-umană –, spun că acolo unde există comori, deasupra lor strălucesc în noapte flăcări îmbietoare. Acestea ne duc spre aur, argint, pietre prețioase, dar uneori, așa cum povestește Gala Galaction, ne pot călăuzi și spre nenorociri.

Pentru **Marin Rotaru**, cel care a împlinit, pe 13 noiembrie, 65 de ani, flăcările comorilor nu trebuie să răsară pe dealuri, ci există în sufletul său. El le proiectează, le găsește locașul, apoi le urmărește și găsește comori nu de aur sau mărgăritar, ci de altfel de prețioase relicve, mărturii ale unor strădanii străvechi, sau ale unor credințe magice aparent pierdute, dar existente, încă, în profunzimile sufletelor noastre. Un scurt popas școlar la Murgeni, înainte de a-și începe studiile de pedagogie, a însemnat extrem de mult pentru el, a fost un moment într-adevăr crucial pentru viitorul

arheolog. L-a cunoscut aici pe cel dintâi specialist din toate punctele de vedere, Ghenuță Coman, căruia i-a devenit un adevărat ucenic de suflet. A cunoscut, de altfel, și pe alți proeminenți pasionați din acest domeniu și a colaborat cu ei, de pildă Costică Buzdugan, Ruxandra Alaiba, Ioan Mitrea, Dan Gh. Teodor, Vasile Palade etc. A cutreierat, singur sau împreună cu aceștia, văile și dealurile din zona Elanului, luncile Prutului și, treptat, alte zone din județele Vaslui și Galați. A pândit, detectivist aproape, revărsările apelor de primăvară, rupturile din coastele colinelor și alte fenomene naturale care, de fiecare dată, dezvăluie câte ceva din comorile pământului, bineînțeles, numai pentru ochii care știu să vadă. Așa a putut să adune o gamă largă de obiecte care vorbesc despre trecut celui care are urechi să asculte și care se simte apropiat de ele. O simplă piatră, aparent sculptată de vânturi și

Marin Rotaru

ape, poate să ne povestească despre cum reușea să supraviețuiască un strămoș de acum 10.000 sau 100.000 de ani. În zona Elanului în primul rând a urmărit existența umană din zorile sale, până la luminile depline ale creștinismului, descoperind, între multe altele, și dovezi ale pătrunderii celei mai timpurii ale noii religii în Sudul Moldovei.

- continuare în pagina 10 -

Simpozion - Istorie, referate și ... aniversare!

Val ANDREESCU

Duminică, 13 noiembrie 2011, apreciați Academia Rurală „Elanul” s-a aflat în sărbătoare ... multiplă! A fost sărbătoarea unei duminici de toamnă târzie, o zi însoțită și luminoasă, a mai fost sărbătoarea Istoriei adusă „la ea acasă” și a fost sărbătoarea unui om deosebit care a atins cota ...65 de ani, aproape o viață de om trăită cu intensitate și pe multiple planuri. Învățătorul **Marin Rotaru** a explorat, a săpat și a cercetat istoria județului așa cum a învățat de la înaintașul său, Ghenuță Coman. De asemenea, Marin Rotaru a înființat o academie rurală de știință și cultură (al cărui președinte este!) și conduce o importantă revistă de cultură, „Elanul” (al cărei redactor-șef este!)

Referate și lucrări

Simpozionul a fost o amplă și reușită manifestare, așa cum instituția din Giurcani și „academicienii” săi au obișnuit pe istoricii vasluieni și pe iubitorii de cultură din județ, și nu numai.

- continuare în pagina 11 -

MĂNĂSTIREA RĂCHITOASA

Laurențiu CHIRIAC

Răchitoasa (care a mai purtat și numele de Răchitiș, comuna Răchitoasa, județul Bacău, fostul ținut Tutova) este un sat străvechi, atestat la 21 decembrie 1452¹, fiind situat la 36 kilometri nord-vest de Bârlad și făcând parte la un moment dat și din ținutul Tecuci. Abia la 15 aprilie 1607 apare satul Răchitoasa de sine-stătător, căci atunci se desprinsese de Răchitiș², fiind amintit deseori cu acest nume în tot veacul al XVII-lea.³

Schitul (apoi, mănăstirea) Răchitoasa - de pe valea Zeletinului - era în secolele XVII - XVIII unul dintre cele mai bogate așezăminte din Moldova. Prima biserică a sa - cu hramul "Cuvioasa Paraschiva" - a fost construită din lemn pe la 1677 de către marele clucer Enache Cunupi, ajutat fiind de familiile boierești Palade și Cantacuzino. Acest lucru reiese din actul de la 19 iunie 1677, atunci când Andonie (fiul lui Ilie, nepotul lui Ignat) și alții (strănepoții lui Ignat din Răchitoasa) i-au dat clucerului Enache un loc pentru zidirea unei mănăstiri, cu pomeți, câmpuri, pământuri de arat, fânaș, vad de moară, râmnice de pește și pădure, partea unchiului lor (Istrate și Mihul).⁴ Clucerul Enache a făcut și alte cumpărături din satul Răchitiș de la Simion și de la cumnatul acestuia, Ursu.⁵ În orice caz, la 6 aprilie 1678 schitul exista, căci tocmai atunci primea o danie din partea lui Gavril (fiul Mariei, fata popii din Răchitoasa), iar la 23 aprilie același an era menționat clucerul Enache ca ctitor al bisericii de pe valea Răchitoasei.⁶ Acest locaș din lemn a fost adus de către clucer de la Volovăț (județul Suceava) și a fost strămutat, în 1923, din incinta mănăstirii în cimitir, devenind în timp capela acestuia.⁷ În fine, între 1968 și 1969, bisericuța de lemn a fost reparată de mai multe ori.⁸

A doua biserică de la Răchitoasa - cu hramul "Adormirea" - era din zid, construită la 1697 de către marele spătar Ilie Enache-Țifescu "Frige Vacă", în condițiile creșterii puterii economice a mănăstirii. Astfel, la 16 mai 1704, Ilie Enache și soția sa (Tofana) mărturiseau că fac danii "pentru o bisericuță care din munca și osteneala noastră am făcut-o de piatră, unde întâi și din început au descălecat și au făcut biserică de lemn tată meu, Ianachi, ce au fost clucer mare."⁹ Motivul transformării locașului din lemn într-unul din zid a fost acela că "lemnul petrece viața mai scurtă, iar piatra viață mai lungă."¹⁰ Întrucât Ilie Enache era bolnav la acea dată, el n-a mai terminat construcția, așa încât i-a poruncit soției sale (Tofana) să facă zidul înconjurător (terminat la 1704), dar și câteva chilii, obligând-o "a istovi zidul la mănăstire și un rând, două sau câte o putea să fie nevoitoare să facă chilii de piatră."¹¹

Biserica "Adormirea" se încadrează tipului de biserică de sinteză moldo-munteană, cu turnul-clopotniță alipit, cu gropniță și pridvor închis. Construită din piatră și cărămidă, ea a avut inițial un plan trilobat și o fațadă specific muntenească, în timp ce absidele laterale erau scobite în zid, iar boltirea se făcuse pe sistemul arcelor etajate moldovenești. Avea un pridvor de formă dreptunghiulară, tratat în înălțime cu o semicalotă. Se observa o tendință barocă de diversitate și - în același timp - o zugrăveală geometrică sculptată, îmbinată armonios cu ceramica cu stelute și motive florale. Naosul avea o turlă ridicată pe sistemul de arce în consolă și arce piezișe.¹²

Exista și o ușoară tendință de fortificare a edificiului, prin construirea sa pe un platou înalt și prin renunțarea la pictura exterioară. Această "cetate mănăstirească" avea un zid de incintă fortificat, prevăzut cu metereze și cu turnuri la cele patru colțuri. Pe poarta de intrare exista înaltul turn-clopotniță, cu gang boltit la parter și cu porți masive din stejar, iar la etaj exista camera clopotelor. Clădirile și anexele mănăstirii erau adaptate

la planul patruleter relativ regulat, căci chiliile, casele egumenești, clișiarnița, trapeza, cuhniile, anexele gospodărești se găseau de-a lungul zidului de incintă, în timp ce biserica era construită în mijlocul acestuia și era amenajată ca un fort.¹³

Decorul exterior se concretiza prin împărțirea celor două registre de arcade oarbe cu arhivolte adâncite de un brâu median din cărămidă (compus dintr-un tor prins între două benzi de zigzaguri), dar și prin suprapunerea unui al treilea rând de arce mici (patru în pronaos și opt în naos) peste arcele piezișe, pentru a da înălțime și monumentalitate edificiului. De asemenea, ornamentele sculptate se armonizau cu liniile principale ale arhitecturii: pilaștrii cu bazele, cornișele cu consolele, frontoanele triunghiulare cu capitellurile, fațadele făcute cu dantelăria de ornamente sculptate în tehnica reliefului plat și pe loc, iar toate acestea nu numai că trădau vâdite influențe orientale, dar arătau și o tentă puternică de baroc.¹⁴ Locașul avea și o tendință decorativă populară, reliefată printr-un decor de ceramică smălțuită, combinat cu o zugrăveală ce imita cărămida aparentă. La toate acestea se adăugau unele ornamente compuse din rozete și zigzaguri noi - specifice sculpturii în lemn, dar reproduse pe elemente din piatră, sub forma ramelor de uși și ferestre.¹⁵

Pe baza daniilor făcute de târgoveții din Bârlad și de ctitori, mănăstirea Răchitoasa a avut în oraș numeroase prăvălii, dughene, pivnițe, hanuri, pământuri, participând activ la comercializarea produselor din acest târg și la viața sa economică. Spre exemplu, Nastasia Gurioae (fata lui Simion Duca) face danie în 1708 acestei mănăstiri o casă cu două dughene și o pivniță în orașul Bârlad, danie primită de egumenul Veniamin, după care a fost întărită de Dimitrie Cantemir la 2 ianuarie 1711, când egumen la Răchitoasa era Neofit.¹⁶ Conflictele ivite cu urmașii donatoarei s-au rezolvat în favoarea mănăstirii, în sensul că ispravnicul Ion de Bârlad a trebuit să-i aleagă acesteia, la 29 august 1730, o casă construită pe un loc domnesc.¹⁷ Aceeași situație se va repeta și cu dania din august 1795, când ispravnicul de Tutova dau poruncă mai multor târgoveți să aleagă trei locuri în Bârlad drept danie a Căței Ungureanca către mănăstirea Răchitoasa.¹⁸ La rândul-i, mănăstirea făcea schimb cu fostul logofăt lordache Cantacuzino, în 1783 dându-i acestuia un vad de moară de pe apa Bârladului și primind o dugheană cu cămară în târgul Tecuci.¹⁹ De asemenea, această mănăstire a beneficiat deseori de scutiri din partea domniei. În orice caz, spre finele veacului al XVII-lea și la începutul celui următor, mănăstirea Răchitoasa avea 20 de moșii întregi și 51 parțiale, iazuri de pește, vaduri de moară pe apele Bârlad și Zeletin, stupine, dughene, case și prăvălii.

Ulterior, biserica din piatră de la Răchitoasa s-a dărâmat la cutremurul din 1738 - când "mănăstirea a fost risipită" - și a trebuit să fie refăcută în următorul an de către egumenul Daniil. Pentru învelirea ei, egumenul a fost ajutat de Toader Palade vistier și lordache Cantacuzino.²⁰ La 4 iulie 1767, "părintele Ștefan dichiul dela Răchitoasa" semna un act de vânzare - cumpărare de la Dracsini.²¹ Mai târziu, pe la 1836, biserica a fost reparată de egumenul Iacov, după care ea apare în catagrafiile din 1860 și 1863 ca fiind metoh al mănăstirii Vatoped.²² Din păcate, pe la 1885 mănăstirea era transformată în cămin de bătrâni și penitenciar, mai ales că era în stare proastă, aproape dărâmată.²³ Astăzi ea și-a recăpătat rolul inițial și apare restaurată complet.

În fine, pe lângă numeroasele obiecte de cult pe care

le-a avut mănăstirea, rețin atenția două inscripții de pe pietrele de mormânt. Una din pietre se afla în biserica de lemn și pe ea scria: "Această piatră o au făcut și o au înfrumusețat giupâneasa Anna, mare vornoceașă, fiului său Irimie în zilele lui Ioan Duca voievod anul 7188 (1680 - *subl. ns.*)", iar pe cealaltă de la biserica din zid scria: "Această piatră o au înfrumusețat dumnealui Iane, mare stolnic, cuconilor săi Alexandru și Sata în zilele lui Ioan Duca voievod anul 7207 (1699 - *subl. n.*)".²⁴

NOTE

- 1 DRH, A., vol. II, doc. 23.
- 2 Caietul Documentelor Moldovenești (CDM), Iași, 1982, vol. I, nr. 1320.
- 3 DIR, A., XVII, vol. III, doc. 261; vol. IV, doc. 106, vol. V, doc. 247. CDM, vol. II, nr. 81, nr. 601 și nr. 1140; vol. III, nr.76. DRH, A., vol. XXII, doc. 170. Arhivele Statului București, *M-rea Răchitoasa*, III / 7.
- 4 CDM, vol. IV, nr. 188.
- 5 *Ibidem*, vol. IV, nr. 147.
- 6 Arhivele Statului București, manuscris 573, foile 53 și 56.
- 7 Voica Maria Pușcașu, *Actul de ctitorire în Țara Românească și Moldova*, Buc., 2005, p. 487.
- 8 Arhivele Statului București, *M-rea Răchitoasa*, VII / 42.
- 9 Academia Română, CXCV / 223.
- 10 Revista "Uricarul", nr. IX, București, 1892, p. 149 - 152.
- 11 Academia Română, CXCV / 224 (actul din 8 ianuarie 1729).
- 12 George Balș, *Bisericile și mănăstirile moldovenești din veacurile XV-XVII*, Buc., 1921, p. 236.
- 13 *Ibidem*, p. 237.
- 14 Constantin Calmuschi, *M-rea Răchitoasa - Tecuci*, în "Universul", nr. 226, București, 1935, p.6.
- 15 *Ibidem*, p. 7.
- 16 Iacov Antonovici, *Documente bărlădene*, vol. II, p. 18 - 20 și 78 - 79.
- 17 *Ibidem*, vol. II, p. 21 - 22.
- 18 *Ibidem*, vol. II, p. 87.
- 19 *Ibidem*, vol. II, p. 63.
- 20 Arhivele Statului București, *Condica Asaki*, manuscris 628, foaia 281.
- 21 Iacov Antonovici, *op. cit.*, vol. III, p. 189.
- 22 Arhivele Statului București, *Min. Instr. Moldova*, dosar 698/1860 și *Min. Cult. Și Instr. Moldova*, dosar 1104/1863.
- 23 *Ibidem*, manuscrisele 572 - 575.
- 24 Melchisedec Ștefănescu, *Notițe ist. și arh. adunate de la 48 m-ri și biserici antice din Moldova*, București, 1885, p. 296 și 308.

Adnotări la istoria mănăstirii Pârvești. Despre un pomelnic și un clopot

Lucian-Valeriu LEFTER

Istoria vechiului schit de la Pârvești a stârnit interes încă din perioada interbelică, fiind, de atunci și până astăzi, scrisă și adăugită de mulți autori, precum Iacov Antonovici, Dorinel Ichim, Horia Stamat, Marin Rotaru și Gheorghe Gherghe, Maria Popa, Costin Clit sau Laurențiu Chiriac, astfel că voi trece în revistă doar câteva date. Potrivit cercetărilor de până acum, primul schit a fost ctitorit în anul 1666 de către vornicul de poartă Apostol Talpeș dimpreună cu nepoții săi, Ioan și Simion Popescu. Unul dintre urmașii acestora, monahul Nicodim Popescu, reconstruiește biserica săvârșindu-o în 1820, anul acesta fiind însemnat pe o bârnă din altar. Cu toate acestea, unele informații au fost scăpate din vedere, iar altele nu au fost verificate. În acest sens, mă voi referi la două chestiuni: vechiul pomelnic și clopotul cel mic de la Pârvești.

Pentru schitul Pârvești au fost întocmite două pomelnice: unul vechi, din 1726, și altul mai nou, din 1830. Mă opresc doar asupra celui dintâi.

Pomelnicul cel vechi a fost transcris și publicat de Iacov Antonovici (*Documente ale fostelor schituri Orgoești, Bogdănești, Pârvești, Cârțibași și Mânzați, jud. Tutova*, Huși, 1929, p. 98), republicat apoi, după această sursă, de Marin Rotaru și Gheorghe (*Mănăstirea Pârvești*, Bârlad, 2005, p. 96). Pomelnicul este un triptic din lemn, din care s-a păstrat, se pare, doar voletul central, aflat la biserica Tâierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul din Vaslui, unde a fost identificat și fotografiat de Doina Rotaru și Maria Popa; are dimensiunile: 16,3 X 29,5 cm. Cercetând imaginea, am putut constata că a fost publicat de episcopul Antonovici cu câteva mici erori, preluat apoi și folosit întocmai până astăzi, fără a mai fi recitit vreodată de vreun autor din cei care s-au ocupat de istoria acestui schit. Este scris în limbile română și slavonă, pe două coloane: prima sub numele

lui Apostol Talpeș, celalaltă sub numele lui Simion <Popescu>. Cuvintele slavonești le voi reda aici cu litere latine: i cead ih = și

fiii lor; i jena ego = și soția/femeia lui; i ves rod = și tot neamul lor. Iată așadar voletul central, citit potrivit fotografiei:

Aice să pomenesc ctitorii.

Apostol Talpeș. Monahie Martha i cead/ ih. Arsenie diacon i jena/ ego Marie i cead ih. Gheorghie/ i jena ego Nastasie i cead/ ih. Vasilca i cead ih. Chirsti/na i cead ih. Nastasie, A/lexandru, Statie, Ion,/ Stamatie, Gavril./ Nicolai i jena ego Irina/ Vasiliu i jena eg(o) Catrina./ Constantin i jena eg(o) Catrina./ Ileana i cead ih i ves rod ih./ Gheorghii i j(ena) ego Ileana./ Manolachi i j(ena) ego Ecaterina.//

Simion i jena ego/ Safta i Trofana i ce(a)d ih./ Ion i jena ego Alixandra (i) / ce(a)d ih. Pascal i jena eg(o)/ Sanda i ce(a)d ih. Vasi/lache i jena eg(o) Catri/na i ce(a)d ih. Gheorghie, Mărie, Ștefan, Ileana,/ Sanda, Ene, Apos/tol, Ion, Marie, Ioa/na, Todosie, Trohin, Dochița,/ Ileana, Timofti, Paraschiva,/ Catrina, Safta/ i vés rod ih.

Pe spatele pomelnicului există următoarea însemnare, aparținând unui urmaș al bătrânilor ctitori:

„Acestu pomelnic iaste făcut de Ștefan Popăscul, vor/nicul de poartă, cu a sa cheltuială, în zilil(e) mării sali/ Ion Mihaiu Răcoviță vovod, când înbla vâletul 7234<1726> ap(rilie)./ Și cini l-ar răzleți de la mănăstirea Pârveștilor să fiu/ blăstămat de Sfântul Ierarhu Neculai și de cei 318 oteți <părinți>/ ce-au fost de(m)preună cu sfinție sa la Necheia cetate. Amin./

Ștefan Popăscu vor(nic) de poartă, am scris fiind ctitor./

La Pârvești există și un clopot vechi, alături de alte două care sunt din anii 1819 și 1827, înscrise pe acestea. Însă inscripția de pe cel mai mic dintre clopote n-a putut fi citită

niciodată. Atât Dorinel Ichim (*Biserici de lemn din eparhia Hușilor, județul Vaslui*, Huși, 2001, p. 154), cât și autorii lucrării din 2005, amintite mai sus (*Mănăstirea Pârvești*, p. 91), au încercat să descifreze literele slavonești de pe clopot, citind „Arh. Robul BOCIE”. În sfârșit, în vara anului 2009, în luna iulie, când s-a întâmplat să ajung la mănăstirea Pârvești, am putut vedea vechiul clopot și să citesc inscripția de pe el. Însemnarea este compusă din trei cuvinte care merg împrejurul clopotului: ПОКУ БОЖІА АХОИ. Adică, propun traducerea: **Anul Domnului 1673**. Trebuie să consider că inscripția este specifică spațiului ucrainean, unde probabil va fi fost turnat clopotul. Anul nu este cel folosit la noi în acea vreme, de la Facerea Lumii, ci de la Hristos, Anul Domnului/Anno Domini, o interesantă transpunere în lumea slavă a cronologiei bisericii apusene, probabil ca influență a unirii bisericii greco-catolice din Ucraina a acelei vremi.

Așadar, clopotul cel mic de la Pârvești provine de la vechiul lăcaș, cel al primilor ctitori, Apostol Talpeș și

Simion Popescu, înscrisi în fruntea pomelnicului de la 1726, putând fi considerat cel mai vechi vestigiu păstrat, poate unic, al acestui schit.

Aspecte ale prețurilor la animale la începutul sec. al XVII-lea în Moldova

Sorin LANGU

Secolul al XVII-lea a debutat cu mari tulburări produse de acțiunile lui Mihai Viteazul. După cum se știe Moldova nu a fost scutită de aceste tulburări, până la domnia lui Vasile Lupu (1634-1653) înregistrându-se 20 domnii, media unei domnii fiind de 1an și 3 luni, principalul motiv fiind luptele dintre partida filopolonă și cea otomană. Pe plan extern, Moldova este scutită de mari primejdii principalii „actori” fiind angajați pe alte teatre de operațiuni.

În ciuda acestor dificultăți viața oamenilor obișnuți s-a desfășurat normal, cu reperiile temporare, creșterea animalelor fiind în centrul acestor activități, atât din cauza nevoii de asigurare a hranei, cât și din scopuri comerciale. Creșterea animalelor, în special vite mari, devenise o afacere profitabilă în Moldova sec.XVI - XVII¹, ele fiind exportate atât în Imperiul Otoman, cât și în Occident.

În acest context ne-am putea aștepta ca prețurile să fie mici, pe principiul că există o ofertă bogată, dar războaiele dese, dările din ce în ce mai mari către turci, au determinat existența unor prețuri mari.²

Cel mai mari valori le aveau caii, dar nu orice fel de cal; un

cal crescut de țărani, mai mult pentru tracțiune,³ valora mult mai puțin decât unul domnesc, crescut pentru vânătoare sau război. Prețul pentru un cal de tracțiune este exprimat, de regulă, în zloți sau lei, el fiind aproape constant, 50 de zloți⁴ și respectiv 25-30 de lei.⁵ Majoritatea prețurilor sunt exprimate în galbeni, ughi sau taleri, adică monedă forte, monedă reală, iar prețurile sunt atât pentru caii de tracțiune, cât și pentru cei de rasă. Prețul în taleri nu variază prea mult, este în jur de 40-45 de taleri⁶, și este un preț aliniat celor în zloți; prețul în galbeni sau ughi variază foarte mult, între 6 și 300 de galbeni. Un cal obișnuit valorează între 6⁷ și 25⁸ de galbeni, dar sunt frecvente trazațiile cu cai care sunt evaluați la 36,⁹ 40,¹⁰ 50,¹¹ 70¹² de galbeni. Cea mai mare valoare o au doi cai turcești dăruți domnitorului Simion Movilă de Caraiman paharnicul, „prețuiți drept șasă sute galbini unguerești”¹³. Sunt sume mari, dar nu sunt singurele. Aceste informații documentare sunt confirmate de cele ale călătorilor străini care relatează că moldovenii „cresc cai frumoși și de preț, iar la turci sunt la mare preț caii moldovenești”¹⁴.

Caii sunt folosiți extrem de des și ca mijloace alternative de plată, motivul fiind penuria de numerar; se întâmpla de multe ori

ca suma cerută să nu fie disponibilă în monedă și atunci era completată cu produse, cele mai frecvente fiind caii: astfel Miron Barnovschi Movilă întărește lui Gheorghe Costeanul jumătate din satul Petrești, cumpărată cu 95 de ughi „bani buni” și cu un „cal, prețuit la patruzeci de taleri de argint”¹⁵; același domnitor întărește lui Dumitrașco Ștefan, mare logofăt, satul Roznov, achiziționat de mătușa sa cu 500 de zloți și „opt cai buni”¹⁶; sau un anume Gh.Calapod își lasă zălog ocina cu 30 de galbeni buni. Zălogul este răscumpărat de altcineva, spre nemulțumirea lui Ionașco Calapod, fiul lui Gheorghe. Ionașco se înțelege cu o rudă, răscumpără moșia și o vinde, căpătând un cal și 30 de zloți¹⁷; Alexandru Coconul întărește preotului Dumitru din Soci o parte a satului Dragomirești, cumpărată cu 40 de taleri și un cal, prețuit la 20 de taleri¹⁸; Isac face un schimb de sate cu Lupu Prăjescu, în urma căruia Lupu îi mai dă 130 de galbeni, din care 30 sunt acoperiți cu doi cai¹⁹; Radu Mihnea îi întărește lui Ionașco Cehan, fost vornic, satele Voloșeni și Novaci, cumpărate de la Ștefan Tomșa, primul cu 200 de ughi galbeni și 6 cai buni²⁰, iar al doilea cu 600 de taleri și doi cai buni.²¹

De multe ori caii reprezentau unicul mijloc de plată, uneori cu indicarea valorii la care erau socotiți, sau fără a fi indicată acea valoare: Ștefan Tomșa întărește lui Petrea Cihan ocina din satul Strâmtura, care a aparținut lui Ignat, ca despăgubire pentru pierderea a doi cai²²; o răscumpărare a unei ocine se face pentru un cal bun²³, o parte a satului Armășani e echivalată cu un cal bun de 80 de taleri²⁴, „un cal bun armăsar” e schimbat cu un loc bun de prisacă²⁵, o poiană este achiziționată în schimbul unui cal bun, prețuit la 45 de taleri²⁶; Moise Movilă dăruiește lui Dumitru Leoa un sat, Piscani, în schimbul a 4 cai prețuiți la 200 de galbeni²⁷; o iapă, evaluată la 25 de ughi, înecată, este despăgubită cu ocina pricinuitorului²⁸; Vasile Lupu întărește lui Iftimie, a patra parte din satul Dracsini, cumpărată în schimbul unui cal bun, a unei iepe și a unui caragiu, totul valorând 40 de ughi²⁹; sau mai mulți țigani sunt vânduți pentru 5 cai buni.³⁰

Pe lângă cai, boii sunt aproape la fel de mult prezenți în schimburile comerciale de la începutul sec.XVII.³¹ Spre deosebire de comercializarea cailor, care comportă mai multe variabile (de tracțiune, de război, cu sau fără harnașamente, rasa etc.), la boii prețurile sunt mai unitare și exprimate, majoritar, în ughi; ele se învârt în jurul valorii de 6 ughi, cu mici variații datorate stării boilor propuși la comercializare. Aceste prețuri sunt aflate în contextul unor tranzacții funciare, care implică și animale, pentru acoperirea sumei necesare schimbului comercial: Ștefan Tomșa întărește, judecă o „pricină” în care o moșie fusese răscumpărată pentru doi boi și 5 taleri³²; Vasile Lupu întărește vânzarea unei ocine către Toma, cu 16 zloți, plus un bou, prețuit la 6 ughi, și o vacă de 4 ughi³³; Nicoară vinde părți din satele Căndești și Motocești pentru un bou și 3 „galbeni buni”³⁴, o datorie de 15 taleri de argint și 3 boi este compensată cu o moșie din satul Stroești plus două pietre de moară, ce valorează 5 taleri³⁵. Tranzacțiile nu sunt de amploarea celor care implică cai, boii fiind preferați în cele medii ca valoare, părți de sate, poieni, loc de prisacă etc, o consecință fiind cazurile, foarte dese, în care astfel de tranzacții se reduc la un simplu troc de tip pământ-boi, eventual implicând și alte tipuri de produse: Vasile Lupu întărește o vânzare a unei ocine din ținutul Tecuciului, vânzare făcută în schimbul a doi boi „de negoț” și a unui cal, evaluați la 14 ughi³⁶; Cristian și Ilca își vând partea lor de ocină din satul Românești călugărilor de la Mănăstirea Bisericieni pentru 30 de potronici, „bani gata”, „patru boi biculuiți dreptu 24 de galbeni, și 12 de merțe de grâu, câte 4 pot(ronici) merța, și 2 oi”³⁷; un alt ispisoc de la Vasile Lupu consemnează vânzarea unei ocine din satul Nedeleni pentru „doi boi de negoț și o vacă bună”³⁸; o altă vânzare în valoare de 30 de galbeni este acoperită de trei boi de negoț, plus „altă cheltuală”³⁹; Coroi

comisul cumpără o parte a satului Bunești pe doi boi de negoț⁴⁰; Candachia Dumitrășcoia cumpără de la preotul Ștefan din Giurgești două părți din Pleșești pentru un cal de 16 ughi, o iapă de 6 ughi, o bute de vin de 12 ughi, doi boi socotiți la 12 ughi, plus o parte dintr-un alt sat⁴¹; o parte a satului Mânzați este cumpărată cu 4 boi și 2 vaci cu viței⁴²; o vie este vândută pentru 2 boi buni⁴³, o poiană pentru un bou și două vaci⁴⁴; Radu Mihnea judecă o pricină în care Toader Hărăjde cumpără jumătate din satul Pitici pentru 25 de boi, dar apoi este răscumpărat cu un cal de 36 de galbeni, o iapă de 15, doi boi, 11 stupi și 6 galbeni⁴⁵; o datorie de 2 boi și 8 stupi este stinsă cu o parte a satului Voicouți⁴⁶.

Alteori pe lângă cai și boii sunt prezente și alte animale, și anume vaci, cu sau fără viței, oi sau berbeci, și porci, numiți „mascuri”. Sunt puține documentele din care reies prețurile, la care erau socotite, iar aceste prețuri sunt exprimate în zloți sau lei, monede de cont mai puțin valoroase decât galbeni sau taleri: dintr-un document datând de pe vremea lui Miron Barnovschi Movilă aflăm că o jumătate de sat, Vlăiceni din ținutul Dorohoiului, a fost cumpărată cu 75 de galbeni, plus 15 boi de negoț, fiecare socotit la 32 de zloți, 8 vaci cu viței, fiecare valorând 18 zloți, 50 de oi (cu lână și miei), fiecare în valoare de 4 zloți, 30 de mascuri, a 4 zloți fiecare, 5 coți de postav turcesc și o blană de vulpe, socotite la 52 de zloți⁴⁷; o ocină din satul Morozani este vândută pentru 2 vaci cu viței, în valoare de 6 lei⁴⁸; o parte a satului Codăești este cumpărată cu 40 de potronici, o vacă cu vițel, în valoare de 9,5 zloți și un ac de 6 merțe de făină, de 2 lei.⁴⁹ Oile apar cu prețuri diferite, fiind exprimate în monedă diferită, 1 taler,⁵⁰ 1 leu,⁵¹ sau chiar 1 galben,⁵² deși în acest caz e vorba de berbeci, prețul fiind mai mare pentru că erau mai greu de găsit, ei fiind exportați la Istanbul. Prețul mascurilor este de 4 zloți⁵³, el variind se pare foarte puțin. Atât vacile⁵⁴ cât și oile⁵⁵ și mascurile⁵⁶ sunt prezente în tranzacțiile comerciale, de cele mai multe însoțind bani, cai, boi, rareori apărând de sine stătător, evident în tranzacțiile foarte mici.

Prezența animalelor în tranzacții nu este un fenomen propriu începutului de secol XVII, el fiind observabil înainte și după, principala motivație constituind-o lipsa de monedă,⁵⁷ populația recurgând la această formă de plată, în funcție de valoarea tranzacției alegând produsele necesare. Se remarcă, față de sec.XVI,⁵⁸ o sporire a tranzacțiilor de tip troc, fără folosirea monedei, față de cele mixte (bani și bunuri). Tot ca o dovadă a deprecierei pieței monetare se dovedește a fi, în opinia noastră, numărul mare de tranzacții de tip troc, fără indicarea valorii ei. În plus noi credem că multe schimburi care au avut loc fără folosirea monedei, de mici dimensiuni, nici nu au fost trecute în acte. Practic bunurile suplinesc monedele, caii și boii, monedele de aur și cele mari de argint, în timp ce vacile, oile și porcii, monedele mici de argint. E un proces de adaptare normal și firesc al societății moldovenești la nevoia tot mai mare de monedă, nevoie vizibilă de vreme ce Vasile Lupu face o comandă de taleri la Danzig.⁵⁹

După cum se vede, la începutul sec.XVII sunt patru monede de cont în care se calculau schimburile comerciale și anume „zloți”, „galbeni-ughi”, „taleri”, și „lei”, dar asta nu înseamnă că moneda efectivă de plată este cea indicată în documente. Monedele uzitate erau cele mărunte și mijlocii, ca troiacii polonezi, foarte populari la acea vreme în Moldova⁶⁰, în special emisiunile ante 1604⁶¹, talerii-leu olandezi, alte tipuri de taleri, reali spanioli etc. Acest lucru este confirmat de structura tezaurelor, alcătuite din nominaluri de argint, taleri, troiaci, dinari maghiari, șilingii baltici etc., vezi de exemplu tezaurul de la Cordăreni, jud.Botoșani, alcătuit din 636 monede de argint⁶², cel de la Bălțați, jud.Vaslui, alcătuit din 811 piese de argint și un alfin turcesc⁶³ sau marele tezaur de la Iași de 14 183 monede argint⁶⁴

etc. Piese de aur dispar de pe piață fiind înlocuite de cele de argint, pe fondul intrării în Europa a unor mari cantități de argint din America.⁶⁵ Apare firească, în acest context, recurgerea pe scară largă la mijloace alternative de plată de tipul animale domestice, sau alte produse, din moment ce monedele de aur sunt prea scumpe, și practic dispar de pe piață, iar cele mari de argint sunt încă deficitare, ca număr, și nu pot acoperi necesarul de piață. Este o balanță dezechilibrată, dar piața locală a găsit mecanisme simple pentru a acoperi acest deficit de monedă.

Note:

- Ana – Maria Velter, Constanța Știrbu, *Circulația în țările române a monedelor de argint cu valoare ridicată emise de statele, orașele și forurile ecleziastice germane, în perioada secolelor XVI-XVI*, în CN, VIII, 2002, p.281
- Vezi și Al.Ligor, *Prin Moldova lui Vasile Lupu*, București, 1987, p.20-21
- Moldova „are belșug de cai foarte buni obișniți să ducă la oboșală”, *Călători străini*, IV, p.587
- DRH, A, 18, doc.114, p.159, DRH, A, 21, doc.220, p.279, DRH, A, 23, doc.366, p.413
- DRH, A, 18, doc.65, p.101, DRH, A, 21, doc.242, p.301
- DRH, A, 21, doc.139, p.176, DRH, A, 23, doc.72, p.89, DRH, A, 23, doc.77, p.97
- DRH, A, 23, doc.512, p.566
- DRH, A, 22, doc.69, p.74
- DRH, A, 18, doc.318, p.390
- DRH, A, 21, doc.247, p.309 (4 cai sunt evaluați la 160 de ughi)
- DRH, A, 21, doc.184, p.238; DRH, A, 21, doc.342, p.435 (4 cai sunt evaluați la 200 de galbeni)
- DRH, A, 19, doc.313, p.426
- DRH, A, 25, doc.283, p.277
- Călători străini*, V, p.283
- DRH, A, 19, doc.439, p.601
- DRH, A, 18, doc.168, p.214
- DRH, A, 19, doc.258, p.341
- DRH, A, 21, doc.173, p.223
- DRH, A, 25, doc.186, p.196
- DRH, A, 18, doc.195, p.268
- DRH, A, 18, doc.198, p.270
- DRH, A, 18, doc.20, p.26
- DRH, A, 18, doc.119, p.164
- DRH, A, 18, doc.375, p.443
- DRH, A, 18, doc.401, p.467
- DRH, A, 21, doc.139, p.176
- DRH, A, 21, doc.342, p.435
- DRH, A, 22, doc.34, p.38
- DRH, A, 24, doc.348, p.343
- DRH, A, 18, doc.181, p.250
- Similar Moldova „este bogată și în boi foarte mari”, *Călători străini*, IV, p.587
- DRH, A, 18, doc.87, p.129
- DRH, A, 23, doc.442, p.504
- DRH, A, 25, doc.429, p.433
- DRH, A, 18, doc.165, p.216
- DRH, A, 23, doc.270, p.310
- DRH, A, 23, doc.530, p.581
- DRH, A, 24, doc.432, p.410
- DRH, A, 25, doc.95, p.98
- DRH, A, 25, doc.338, p.353
- DRH, A, 24, doc.425, p.405
- DRH, A, 18, doc.59, p.94
- DRH, A, 18, doc.241, p.312
- DRH, A, 18, doc.259, p.327
- DRH, A, 18, doc.318, p.390
- DRH, A, 18, doc.386, p.451
- DRH, A, 19, doc.457, p.629
- DRH, A, 23, doc.387, p.434
- DRH, A, 23, doc.416A, p.477
- DRH, A, 18, doc.160, p.211
- DRH, A, 21, doc.242, p.301, DRH, A, 25, doc.423, p.429
- DRH, A, 19, doc.235, p.236
- DRH, A, 23, doc.388, p.435
- DRH, A, 18, doc.59, p.94, DRH, A, 18, doc.259, p.327, DRH, A, 18, doc.293, p.363, DRH, A, 18, doc.376, p.443, DRH, A, 18, doc.348, p.421, DRH, A, 19, doc.90, p.110, DRH, A, 19, doc.280, p.376-377, DRH, A, 19, doc.281, p.382, DRH, A, 19, doc.335, p.461, DRH, A, 19, doc.368, p.513, DRH, A, 19, doc.280, p.377, DRH, A, 19, doc.144, p.175, DRH, A, 19, doc.405, p.553, DRH, A, 24, doc.432, p.410, DRH, A, 24, doc.199, p.182, DRH, A, 24, doc.372, p.362
- DRH, A, 18, doc.205, p.275, DRH, A, 19, doc.335, p.461, DRH, A, 19, doc.297, p.407, DRH, A, 19, doc.293, p.398, DRH, A, 21, doc.242, p.301, DRH, A, 22, doc.34, p.38, DRH, A, 25, doc.83, p.80
- DRH, A, 18, doc.287, p.350
- B.Murgescu, *Circulația monetară în Țările Române în secolul al XVI-lea*, București, 1996, p.189
- Ibidem*, p.188
- E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, IV / 2, p. 500, doc. 579, vezi și alte comentarii la Ana – Maria Velter, Constanța Știrbu, *Circulația în țările române a monedelor de argint cu valoare ridicată emise de statele, orașele și forurile ecleziastice germane, în perioada secolelor XVI-XVI*, în CN, VIII, 2002, p.282 și la Viorel Butnariu (editor), *Moldova și economia de schimb europeană. Secolele XIV-XVIII*, Iași, 2003, p.118-119
- A.Vîlcu, C.Ilie, *Monede medievale și moderne descoperite în județul Galați*, în SCN, I (XIII), 2010, p.200-201
- Viorel Butnariu (editor), *Moldova și economia de schimb europeană. Secolele XIV-XVIII*, Iași, 2003, p.119
- V.M. Butnariu, in *Monnaies et parures du Musée departamental de Botoșani*, Botoșani, 2001, p. 51-62
- A. Vilcu, Adriana Țibulcă, V.M. Butnariu, in *Monnaies et parures du Musée Départemental Ștefan cel Mare de Vaslui*, Iași, 2007, p. 57-69.
- L. Munteanu, V. Mihailescu-Birliba, E. Oberlander-Tarnoveanu, in *The Great Medieval Coin Hoard of Iași*, Iași, 2006, p. 57-368
- C.Știrbu, Ana-Maria Velter, E.Păunescu, *Circulația talerilor în secolele XVI-XVII în Țara Românească – problema falsurilor (tezaurul de la Urziceni, jud.Ialomița)*, în CN, VI, 1990, p.168-169

Monedele divizionare emise conform Legii de stabilizare monetară din 1929

Marian BOLUM

Pentru a realiza condiții favorabile dezvoltării economice, guvernul liberal (19 ianuarie 1922 - 27 martie 1926) condus de I.I.C. Brătianu urmărește oprirea deprecierii leului și revalorizarea monedei naționale prin deflație. În vederea realizării acestor obiective se urmărește rambursarea datoriilor statului către banca de emisiune și blocarea sumelor rambursate pînă când scăderea volumului bancnotelor aflate în circulație urma să corespundă nevoilor economiei.

La 19 mai 1925 se încheie două convenții între Ministerul Finanțelor și Banca Națională a Românie, convenții ratificate prin Legea din 21 iunie 1925¹. Prin aceste documente circulația monetară la 31 decembrie 1924 (21,1 miliarde lei) a fost

împărțită în două componente: emisiuni de stat -16,3 miliarde lei (erau considerate datorii ale statului și nu aveau acoperire în aur) și emisiuni ale Băncii Naționale a Românie - 4,8 miliarde lei (aveau în vedere necesarul de numerar din viața economică și acoperire în aur conform legii)². În urma acestor calcule s-a constatat că circulația monetară trebuia să se reducă cu 77,3%.

În vederea retragerii din circulație a bancnotelor emisiunii de stat s-a constituit un „fond de lichidare a emisiunilor făcute de stat”³, fond ce urma să fie alimentat cu o parte din veniturile statului pentru rambursarea datoriilor acestuia ce existau la Banca Națională a Românie, până la retragerea completă a emisiunii. În același timp s-a urmărit: echilibrarea bugetului (s-a

făcut doar din punct de vedere contabil), reducerea cheltuielilor statului (s-a făcut uneori doar prin suspendarea unor angajamente), abrogarea dreptului statului de a emite bonuri de tezaur (statul va face împrumuturi sub forma unor avansuri în cont curent) și plafonarea emisiunilor monetare.

În schimbul planului de revalorizare este prelungit privilegiul de emisiune al Băncii Naționale a României pentru 30 de ani și în același timp este majorat capitalul băncii de la 30 milioane lei la 100 milioane lei ceea ce însemna avantaje pentru acționari dar și pentru stat care va deține în urma subscrierii 1/3 din capital⁴.

Revalorizarea leului a eșuat datorită resurselor economice limitate ce au putut fi folosite în acest proces. Bani din fondul de lichidare au fost folosiți pentru susținerea leului în străinătate deci aceste sume au rămas tot în circulație. Volumul bancnotelor în circulație până în 1928 rămâne aproape la fel ceea ce înseamnă că nu s-a modificat volumul emisiunilor Băncii Naționale a României dar nici datoria statului nu a fost redusă. Mai mult, Banca Națională a României nu are resurse pentru a cumpăra aur pentru a putea crește emisiunea proprie (era nevoie de 25% acoperire în aur a bancnotelor). Datorită acestui fapt nu se mai pot acorda credite pentru dezvoltarea economiei ceea ce determină mărirea dobânzilor iar în ultimă instanță creșterea prețurilor și devalorizarea leului⁵.

După ce s-a constatat eșecul revalorizării leului se încearcă o operație de devalorizare și stabilizare concomitentă a leului. Această acțiune a fost programată pentru începutul anului 1928 însă abia după alte două amânări a fost adoptată *Legea de stabilizare monetară*, la 7 februarie 1929⁶. Deși inițiatorii au fost liberali punerea în practică va fi realizată de un guvern țărănist (10 noiembrie 1928 - 7 iunie 1930) condus de Iuliu Maniu.

În vederea realizării stabilizării monetare Parlamentul votează în iulie 1928, în sesiune extraordinară, o lege prin care guvernul era autorizat să contracteze un împrumut de cel mult 250.000.000 de dolari (deoarece resursele statului erau limitate se dorea realizarea acestui proces prin intermediul capitalului străin) și o lege prin care autoriza Banca Națională a României să se împrumute, dacă era nevoie, de la alte bănci de emisiune și să cumpere devize convertibile în aur⁷. În același timp programul de stabilizare elaborat de guvernul liberal prevedea realizarea echilibrului bugetar, fapt ce nu a fost posibil datorită recoltelor slabe din 1928 (au scăzut exporturile și implicit taxele pe care trebuia să le încaseze statul român).

Conform articolului I al legii din februarie 1929 unitatea monetară a României rămâne leul cu o greutate de 0,010 gr. aur cu titlu de 900‰, o greutate cu 32,258 ori mai mică decât a leului definit de legea din 1890 ceea ce însemna o devalorizare masivă consacrată prin lege⁸ (leul se depreciase masiv în timpul războiului și în anii ce au urmat însă era cotelat mai slab și față de perioada de dinainte de reformă, 1 kg. de aur monetar fiind fixat la 111 111,11 lei).

Sistemul monetar rămâne bazat pe monometalismul aur însă legea nu face referiri la monedele de argint sau de aur (caracteristici, condiții de emisiune și retragere) ceea ce înseamnă că circulația monetară urma să se bazeze pe bancnote (biletele Băncii Naționale a României erau convertibile la purtător și la vedere în monede de aur, lingouri de aur sau devize-aur, acoperirea în aur fiind egală cu 35% din suma totală a angajamentelor la vedere, cel puțin 25 % din angajamente fiind acoperite cu aur în casă sau în depozit liber în străinătate) și pe monede divizionare.

Articolul al V-lea al legii se referă la banii divizionari pe care guvernul era autorizat să-i emită, piesele de 1, 2, 5, 10 și 20 lei din aliaj de aluminiu sau nichel. Tot la acest articol se prevedea că suma acestor monede nu trebuie să depășească 3 miliarde lei ceea ce reprezenta un câștig pentru stat de 2,6

miliarde lei (din care se scădeau cheltuielile de emisiune) deoarece la acel moment suma aflată pe piață nu depășea 400 milioane lei⁹.

Ultimele articole au în vedere programul guvernului pentru stabilizarea monetară și autorizarea Ministerului Finanțelor de a încheia cu Banca Națională a României o convenție, cele două documente, enunțate la articolele al VI-lea și al VII-lea, constituind anexe la lege.

Programul de stabilizare a adus unele avantaje pentru Banca Națională a României, capitalul băncii fiind majorat de la 100.000.000 lei la 600.000.000 lei prin creșterea valorii nominale a unei acțiuni de la 300 lei la 3000 lei fără ca acționarii să plătească vreo diferență, pentru această operațiune fiind folosit fondul de rezervă al băncii¹⁰.

Fabricarea monedelor de 5 lei și 20 lei a fost reglementată prin *Legea pentru comandă de monedă metalică divizionară de 5 lei și 20 lei în valoare de 1.300.000.000 lei* din 29 iulie 1929¹¹.

5 lei 1930.

Metal: cupru 790 ‰, zinc 200‰, nichel 10 ‰. Muchie zimțată. Diametru: 21 mm. Greutate : 3,5 g. Monetăria King's Norton Metal Company. Gravor: Henry Auguste Jules Patey, Tiraj total: 60.000.000 exemplare¹².

Avers: MIHAI * I * REGELE * ROMANIEI, efigia spre stânga iar dedesubt milesimul 1930 flancat de câte trei semne. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru stema mică a țării. În stânga și în dreapta valoarea nominală 5 LEI și câte trei stele, fiecare cu câte cinci raze. Dedesubt semnul monetăriei KN. Cerc perlat exterior.

Această monedă are trei variante deoarece a fost bătută la Monetăria King's Norton, la Monetăria Heaton și la Monetăria Paris. Piese realizate la Monetăria King's Norton au ca semn distinctiv inițialele monetăriei KN, 120 de dinți pe muchie și tirajul de 15.000.000 exemplare, piesele realizate la Monetăria Heaton au ca semn distinctiv inițiala monetăriei H, 114 dinți pe muchie și tirajul de 15.000.000 exemplare iar piesele realizate la Monetăria Paris au ca semn distinctiv cornul abundenței (semnul monetăriei) și facla (semnul personal al gravorului șef, Jules Patey, semn ce apare pe toate monedele bătute în perioada mandatului său, 1896-1930), 115 dinți pe muchie și tirajul de 30.000.000 exemplare¹³.

20 lei 1930.

Metal: cupru 790 ‰, zinc 200‰, nichel 10‰. Muchie zimțată. Diametru: 27 mm. Greutate : 7,5 g. Monetăria Royal Mint Londra. Gravor: C. Bassarab, Tiraj total: 50.000.000 exemplare¹⁴.

Avers: MIHAI * I * REGELE * ROMANIEI, efigia spre stânga iar dedesubt milesimul 1930 flancat de câte trei semne. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru un grup de patru femei în costume naționale simbolizând Marea Unire din 1918. Silueta centrală reprezintă Vechiul Regat ce își întâmpină fiicele: Basarabia, Bucovina și Transilvania. În stânga și în dreapta valoarea nominală 20 LEI.

Dedesubt, în dreapta, pe cerc, numele gravorului. Cerc perlat exterior.

Această monedă are trei variante deoarece a fost bătută la Monetăria Royal Mint Londra, la Monetăria King's Norton și la Monetăria Heaton. Piesele realizate la Monetăria Royal Mint Londra nu au semnul distinctiv al monetăriei iar tirajul a fost de 40.000.000 exemplare, piesele realizate la Monetăria King's Norton au ca semn distinctiv inițialele monetăriei KN iar tirajul a fost de 5.000.000 exemplare în timp ce piesele realizate la Monetăria Heaton au ca semn distinctiv inițiala monetăriei H, și un tirajul de 5.000.000 exemplare¹⁵.

Manopera acestor monede s-a ridicat la suma de 92.000.000 lei astfel că statul rămâne după această operațiune cu un câștig net de 1,2 miliarde lei¹⁶.

Piesele de 5 și 20 lei au fost puse în circulație începând cu 15 martie 1930. Ele înlocuiau din circulație bancnotele de 5 lei și 20 de lei emise de Banca Națională a României însă vor circula o perioadă scurtă deoarece chipul de copil al regelui Mihai a fost înlocuit cu efigia tatălui său, Carol al II-lea, când acesta va prelua tronul în vara anului 1930.

La sugestia consilierului tehnic străin de la Banca Națională a României care constata, într-o scrisoare adresată Ministerului Finanțelor, că s-a comandat doar jumătate din valoarea prevăzută de *Legea monetară* din februarie 1929 este adoptată *Legea pentru comandă de monedă metalică divizionară de 10 lei și 20 lei în valoare de 1.300.000.000 lei* din 24 iunie 1930¹⁷.

Ulterior, prin *Legea de modificare a art. 5 din legea monetară din 7 februarie 1929* din 19 decembrie 1931 se adaugă piesa de 100 lei la lista banilor divizionari și totodată crește valoarea nominală a circulației monedelor divizionare pe care statul avea dreptul să le emită la 3,8 miliarde lei¹⁸. Cu această ocazie vor fi retrase din circulație o parte din bancnotele de 100 lei.

10 lei 1930.

Metal: cupru 790 ‰, zinc 200‰, nichel 10 ‰. Muchie zimțată. Diametru: 23 mm. Greutate : 5 g. Monetăria: Paris. Gravor: A.

Lavrillier/ L. Bazor, Tiraj total: 60.000.000 exemplare¹⁹.

Avers: CAROL II REGELE ROMANILOR, efigia spre stânga iar dedesubt numele gravorului : A . LAVRILLIER. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru, acvila încoronată, cu aripile deschise, ținând în cioc o cruce iar în gheare o spadă, în dreapta, și un sceptru, în

stânga (acestea sunt elemente din stema mică a țării), având pe piept un scut cu monograma încoronată a regelui Carol al II-lea.. În stânga și în dreapta valoarea nominală 10 LEI. Dedesubt milesimalul 1930, semnul monetăriei (cornul abundenței) și emblema gravorului șef Luciene Bazor (aripa). Cerc perlat exterior.

Această monedă are cinci variante deoarece a fost bătută la Monetăria Royal Mint Londra, la Monetăria King's Norton, la Monetăria Heaton, la Monetăria Paris și la o monetărie necunoscută (poziția avers-revers drept).. Piesele realizate la Monetăria Royal Mint Londra nu au siglă, au 113 de dinți pe muchie și tirajul de 30.000.000 exemplare, piesele realizate la Monetăria King's Norton au ca semn distinctiv, în dreapta anului, inițialele monetăriei KN, 115 de dinți pe muchie și tirajul de 7.500.000 exemplare, piesele realizate la Monetăria Heaton au ca semn distinctiv inițiala monetăriei H și tirajul de 7.500.000 exemplare iar piesele realizate la Monetăria Paris au ca semn distinctiv cornul abundenței și aripa (semnul personal al gravorului șef al monetăriei pariziene Luciene Bazor, semn ce apare pe toate monedele bătute în perioada mandatului său, 1930-1958), 110 dinți pe muchie și tirajul de 15.000.000 exemplare²⁰.

20 lei 1930.

Metal: cupru 790 ‰, zinc 200‰, nichel 10 ‰. Muchie zimțată. Diametru: 27 mm. Greutate : 7,25-7,50 g. Monetăria: Paris.

Gravor: A. Lavrillier/ L. Bazor, Tiraj total: 33.000.000 exemplare²¹.

Avers: CAROL II REGELE ROMANILOR, efigia spre stânga iar dedesubt numele gravorului: A. LAVRILLIER. Cerc perlat exterior.

Revers: În centru, acvila încoronată, cu aripile deschise, ținând în cioc o cruce iar în gheare o spadă, în dreapta, și un sceptru, în stânga, având pe piept un scut cu monograma încoronată a regelui Carol al II-lea.. În stânga și în dreapta valoarea nominală 20 LEI. Dedesubt milesimalul 1930, semnul monetăriei (cornul abundenței) și emblema gravorului șef Luciene Bazor (aripa). Cerc perlat exterior.

Această monedă are patru variante deoarece a fost bătută la Monetăria Royal Mint Londra, la Monetăria King's Norton, la Monetăria Heaton și la Monetăria Paris. Piesele realizate la Monetăria Royal Mint Londra nu au siglă iar greutatea este de 7,5 g, piesele realizate la Monetăria King's Norton au ca semn distinctiv, în dreapta anului, inițialele monetăriei KN, iar greutatea este de 7,5 g, piesele realizate la Monetăria Heaton au ca semn distinctiv, în dreapta anului, inițiala monetăriei H iar greutatea este de 7,35 g, în timp ce piesele realizate la Monetăria Paris au ca semn distinctiv cornul abundenței și aripa iar greutatea este de 7,25 g²².

Piesele de 10 și 20 de lei cu efigia regelui Carol al II-lea au fost comandate, în proporții egale, la monetăriile engleze sus amintite și la monetăria pariziană. Ele au fost puse în circulație începând cu 15 iulie 1931.

În vederea susținerii operațiunii de stabilizare s-a contractat prin Casa Autonomă a Monopolurilor Statului, la 2 februarie

1929, un împrumut în valoare de 16.841.782.936 lei (această sumă era considerată o primă tranșă dintr-un împrumut de 300.000.000 dolari) în schimbul căruia s-a cedat creditorilor străini cele mai importante surse de venituri ale statului: monopolul tutunului, al sării, al explozivilor, al hârtiei de țigarete, al cărților de joc și al chibriturilor²³. A doua tranșă, ultima, a împrumutului de stabilizare și dezvoltare a fost contractată în 1931, s-a ridicat la suma de 878.564.500 lei și a fost garantată tot cu veniturile statului concesionate Casei Autonome a Monopolurilor Statului²⁴.

În perioada august 1928-decembrie 1931 au fost aprobate șase împrumuturi, unele în condiții oneroase, fapt ce a determinat pierderi importante pentru statul român. O parte din sumele împrumutate au fost folosite pentru plata arieratelor, pentru lichidarea unor împrumuturi pe termen scurt sau la plata dobânzilor astfel că stocul de devize a Băncii Naționale a României scade vertiginos fiind aproape epuizat în 1932.

Măsurile luate de guvern în vederea menținerii convertibilității leului (mărirea unor taxe și impozite directe sau indirecte, reducerea cheltuielilor bugetare prin concedieri masive de funcționari, emisiunile de bani divizionari ș.a.) s-au dovedit ineficiente astfel că bugetul nu a putut fi echilibrat, deficitul era în continuă creștere iar balanța comercială a rămas pasivă.

Stabilitatea monetară a eșuat datorită unor cauze economice interne dar și ca urmare a efectelor crizei mondiale de supraproducție din anii 1929 -1933.

Note :

1. Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol I, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 313.
2. *Ibidem*
3. *Ibidem*, p. 314.
4. *Ibidem*, p. 315.
5. *Ibidem*, p. 319.
6. Aurică Smaranda, *Lista cronologică a legiurilor cu privire la emisiunile monetare în România în Buletinul Societății Numismatice Române*, anii LXX-LXXIV (1976-1980), nr.124-128, București, 1981, p. 414.
7. Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.328.
8. *Ibidem*, p. 338.
9. *Ibidem*, p. 343.
10. *Ibidem*, p. 348.
11. Aurică Smaranda, *op.cit.*, p. 414.
12. Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *România proiecte, probe monetare, și catalogul monedelor emise*, vol I, Galeria numismatică, București, 2009, p. 260.
13. <http://romaniancoins.org/ro5lei1930.html>
14. <http://www.bancnote-monedede.ro/20-lei-1930-hora/>
15. Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 261.
16. *Ibidem*, p. 365.
17. Octavian Iliescu, Paul Radovici, *Monetele României*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p. 18.
18. Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.344.
19. George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *Monede și bancnote românești*, Editura Sport Turism, București, 1977, p.267.
20. <http://romaniancoins.org/ro10lei1930.html>
21. <http://www.allnumis.ro/moneda/romania/20-lei-1930-paris-656>
22. Erwin Schäffer, Bogdan Stambuliu, *op.cit.*, p. 263.
23. Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p.356.
24. *Ibidem*, p. 360.

Românii din Timoc și Înalta trădare

Dan RAVARU

Nesfârșit este șirul gafelor prezidențiale. Performanțele coregrafice, bahice sau presupus amoroase ale Președintelui furnizează caricaturiştilor și umoriștilor, în general, o inspirație magnifică și aduc, astfel, românilor o bine-venită rază de bună dispoziție. Dacă din acest punct de vedere funcția prezidențială se dovedește chiar benefică, atunci când trecem la lucruri serioase situația se schimbă radical, iar cel mai trist exemplu ni-l oferă recenta vizită în Serbia, cu nenorocitele sale luări de poziție.

După spumele la gură făcute în legătură cu respectarea drepturilor omului în orice colțșor din Irak sau Afganistan, Traian Băsescu face o descoperire epocală: ele nu au absolut nici o importanță, dacă este vorba de Serbia și de românii din Timoc. Și, pentru a sublinia pe deplin nemărginita sa iubire pentru sârbi, folosește denumirea de vlahi, găselnița stalinistă a Belgradului, după modelul "moldovean, nu român". Desigur, vlah nu înseamnă nimic altceva decât tot român, la origine fiind denumirea germanică și slavă, pentru populațiile românizate întâlnite în cale. Această etimologie presupune, însă, un anumit nivel de cunoaștere, pentru publicul larg – în care intră și demnitarii occidentali, uneori ignoranți în istorie și geografie – vlahii pot fi percepuți ca un popor total diferit de români. Dar, ceea ce Președintele ignoră de dragul sârbilor, "vlahii" vorbesc o română perfectă, chiar dacă nu are "succesuri", au un folclor extraordinar de bogat și, cu toată cumplita aspirare sârbească, au un început de literatură scrisă. Nicăieri în Europa nu există o mai cruntă politică de deznaționalizare, românii nu au drept la învățătură, au o singură biserică la câteva sute de mii de credincioși, le este interzis să-și folosească limba maternă nu numai între ei, dar și la apelarea animalelor.

În acte sunt trecute, în mod obligatoriu, nume sârbești, iar în privința originii și istoriei românilor din Timoc (Timacus în vechea latină), autoritățile au inventat o poveste de adormit copiii. Ei ar fi sârbi curați, însă strămoșii lor s-ar fi dus la munci agricole în Oltenia, și-au uitat limba și, de aceea, vorbesc, acum, românește. Sunt ignorate, astfel, lucrări științifice, unele chiar cu autori sârbi, și în primul rând cea a lui Silviu Dragomir, "Vlahii din nordul Peninsulei Balcanice în Evul Mediu", care demonstrează caracterul pur românesc al acestei populații (la fel ca olteni, bănățeni, ardeleni, etc.), pe baza onomasticii și toponimiei. Tot în Evul Mediu, voievozii români, în mod deosebit Mircea cel Bătrân, au ctitorit lăcașuri de cult în Timoc (la Negotin, de exemplu), iar pe atunci Dunărea era departe de a fi un adevărat hotar. Și mai menționăm că Mihai Eminescu a scris, în mai multe rânduri, despre acești români.

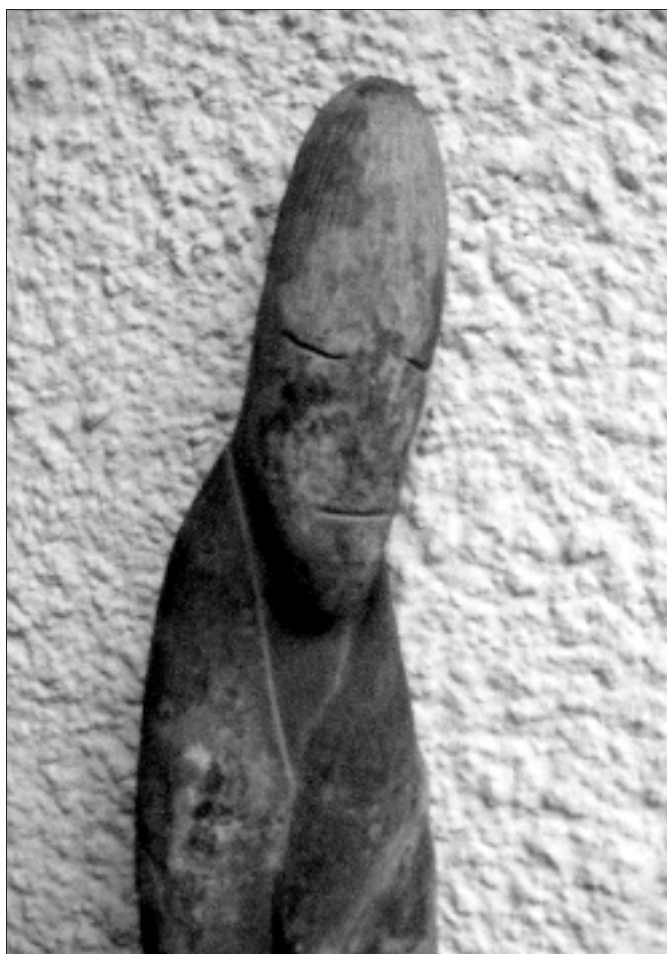
Ca un nobil cavaler medieval, Traian Băsescu refuză vreo condiționare legată de Timoc, în cel mai oportun moment, cel al demiterii sârbești de primire în clubul european al democrațiilor, pentru care au nevoie de sprijinul nostru. Într-o împrejurare asemănătoare, marele Brătianu spunea că nu are dreptul să se amestece în gospodăria surorii sale, dar atunci când cumnatul sare la ea cu cuțitul, este obligat să intervină.

Din 1877 până la intrarea în UE, România a suportat de la alții nenumărate condiționări, unele mai nedrepte decât celelalte, dar, după cum crede Președintele, nouă nu ne este permis așa ceva, oricât de mare ar fi dreptatea noastră. La 1 decembrie 1918, la Alba-Iulia, când s-a constituit România Mare, Banatul a fost considerat, în totalitatea sa, în limitele dintre Tisa, Dunăre, Carpați și Mureș. La câteva luni, însă,

sârbii, profitând de prezența armatei române în Ungaria, l-au ocupat imediat pe jumătate, Brătianu a demisionat, totul s-a șters din memoria națională. Când Iugoslavia s-a prăbușit, în 1941, toți vecinii și-au tăiat câte o felie din neașteptatul tort, cu excepția României, deși fusese invitată în mod special de Germania. Acum noi îi susținem în Kosovo, iar ei ni-i deznationalizează pe românii din Timoc, așa cum odinioară noi le dădeam rușilor petrol, iar ei ne luau grâul.

În problema Kosovo, atitudinea clasei noastre politice, și în primul rând a Guvernului, este cel puțin ciudată. Mai întâi se admite, fără discernământ, povestea că acolo a fost leagănul poporului sârb, ceea ce este cu totul fals. Subliniem că sârbii au apărut în zonă prin secolele VIII-IX, pe când albanezii, urmași direcți ai Elirilor, au existat acolo din Antichitate. Sârbii au populat, inițial, nu Kosovo, ci ținutul Raška, de aceea, în documentele medievale în latină, sunt numiți "Rascieni", iar în maghiară li se spune "Racz", Kosovo fiind cucerit mai târziu. Se fac cele mai nepotrivite asocieri cu Transilvania, ignorându-se faptul că albanezii sunt 90% în Kosovo – cum suntem noi în Transilvania - , iar sârbii pretend drepturi istorice, peste cele demografice, așa cum fac și revizionisții maghiari. Deci situația este inversă față de viziunea deformată a clasei politice. Și apoi, albanezii sunt rudele noastre prin strămoșii comuni traco-iliri, și au contribuit la istoria românească prin Vasile Lupu, familia voievodală Ghica, familiile boierești Balș, Lecca și multe altele.

Un proverb românesc spune că nimeni nu a văzut cal verde și sârb cuminte. Poate felul în care s-a desfășurat vizita lui Bănescu a resuscitat vechiul și permanentul vis al Belgradului privind Timișoara, dorită în 1918, dar și de Tito aproape de zilele noastre și, într-un superb gest de cavalerie și înduioșare, va fi oferită pe tavă de aur neprețuiților prieteni.

Sculptură de Marin Rotaru.

Căutătorul de „comori”

- urmare din pagina 1 -

Haina sa bizantină este mărturisită de forma crucilor și de dispunerea acestora în posibile prime lăcașuri de cult.

Valorificarea acestor descoperiri s-a făcut mai întâi prin organizarea unei colecții-muzeu în care și-au găsit locul obiecte arheologice și de artă populară reprezentative pentru spațiul geografic Horincea-Elan-Prut. Această prea-frumoasă structură culturală nu a plăcut, însă, tuturor și, ca orice noutate, a stârnit proteste și dușmănie. Era, în primul rând, ceva inedit această prezentare a străvechilor și, a repetat o situație anecdotică din Antichitate. Se spune că atunci când Pitagora a descoperit celebra sa teoremă, de bucurie a făcut o hecatombă, adică a sacrificat o sută de boi. Și de atunci, de câte ori apare ceva nou, toți boii scot mugete de spaimă. De aceea, poate, muzeul său a fost atât de prigonit și s-a refugiat, un timp, în casa familiei Rotaru.

Pe lângă muzeu, Marin Rotaru a organizat simpozioane însoțite de expoziții itinerante, a participat la sesiuni științifice ale mai multor instituții de cultură, la lansări de carte, dezbateri, etc. Sute și sute dintre obiectele descoperite de dânsul fac parte din colecții muzeale, incluse în acestea în condiții normale sau mai puțin normale. De asemenea, Marin Rotaru este colaboratorul statornic al unor foarte importante publicații științifice: "Studii și cercetări de istorie veche și arheologie", "Tracho-Dacica", "Revista muzeelor", "Carpica", "Memoria Antiquitatis", "Cronica Episcopiei Hușilor", "Acta Moldaviae Meridionalis", "Zargidava", etc.

Cercetările științifice ale lui Marin Rotaru au stat la baza unor volume de importanță națională, realizate împreună cu Costache Buzdugan și Gheorghe Gherghe: "**Antichitățile Elanului**", volumul I, 1997, "**Antichitățile Elanului**", volumul II, 2009, scris numai de Marin Rotaru, "**Comuna Banca. Pagini de monografie**"- 2002, "**Ghenuță Coman. O viață dedicată arheologiei**"- 2003, "**Mănăstirea Moreni**" - 2004, "**Mănăstirea Pârvești**"- 2008.

Trebuie să subliniem, de nenumărate ori, că Marin Rotaru, timp de peste 40 de ani, a fost învățător, nu salariat al unui muzeu sau institut de cercetări, așa cum sunt unii care publică un articol la 10 ani. Și nu a fost un învățător oarecare, ci unul care a primit cele mai înalte distincții și aprecieri specifice acestui domeniu de activitate. Dar nu au ajuns cele de mai sus. S-a adăugat și o bogată activitate cultural-artistică. A realizat lucrări de sculptură, apreciate și incluse în colecții particulare din România, Anglia, Germania, Olanda și Canada. Însă, în acest orizont, cel mai mult s-a dedicat îndrumării celor mai tineri decât dânsul, obținând și aici nenumărate premii și participări la expoziții, la fel ca în cazul creației personale. Și să nu uităm alt copil al său de suflet: "Academia Rurală Elanul " și expresia sa publicistică, revista de cultură "**Elanul**".

Închei cu un citat din prefața pe care am scris-o la "**Antichitățile Elanului**"- volumul II: "Despre autorul cărții, ca om și cercetător, se mai pot spune, desigur, foarte multe, dar mă rezum la dragostea sa pentru transpunerea în lumea celor pe care îi reînvie. Îmi imaginez că, atunci când degetele sale mângâie pietrele lăsate de strămoși, ele se împletesc, undeva peste timp, cu degetele acestora".

Simpozion - Istorie, referate și ... aniversare!

- urmare din pagina 1 -

Ca de obicei, (și ce obicei excelent!), membrii academiei au venit bine pregătiți și bine documentați, cu referate științifice vizând ultimele cercetări în domeniul istoriei și arheologiei județului Vaslui. Cuvântul de deschidere a fost rostit de către amfitrionul instituției și al casei, cel care pentru două ore a uitat că are și „funcția” de sărbătorit și a prezentat un material aprofundat despre arheologie și arheologi vasluieni, despre monografiile și despre ...Istorie (nici nu ar putea proceda altfel un om care este legat cu fire tainice de trecutul nostru!). A adus și o serie de documente ale vremii, printre care o legitimație din anul 1938 a părintelui arheologiei vasluiene, prof. Ghenuță Coman, precum și o fotografie tot din acei ani care vorbește despre oamenii frumoși la suflet ai satului Dodești și unde se vede starea materială precară a satului. „Ne-am întâlnit astăzi pentru a prezenta rezultatele noilor cercetări ale membrilor instituției noastre. Avem între noi cercetători în domeniul istoriei, arheologiei, numismaticii, paleoarheologiei, literaturii, poezii, etc. Vă rețin atenția cu câteva date: „În 1939, în timpul vacanțelor de vară, Ghenuță Coman a lucrat în echipele lui Dimitrie Gusti, la Dodești și la Stoiești, dar a participat și în taberele de instruire de la Poiana Cetinii, la Cetatea Albă. În această perioadă a început și activitatea publicistică. În 1939, împreună cu colegul său Dobre Marin, student la Teologie, susțin la Congresul național de sociologie, comunicarea „Un sat de foști clăcași din Moldova-Stoiești”. Partea dominantă a monografiei o constituie starea de înapoiere și de sărăcie a locuitorilor. Într-un alt articol, „Dodești, după trei ani” vorbește despre satul său natal, satul răzeșilor, chibzuiți, așezați și cuminți, satul lui V. I. Popa, despre Căminul cultural, despre primăria de acolo, despre baia publică, dispensar, despre remiza de mașini agricole și despre statuia Majestății- Sale, Carol I, poduri, fântâni și mașinile agricole... , dar mai multe amănunte despre activitatea lui Ghenuță Coman în cadrul echipelor studențești se pot afla în cartea „O viață dedicată arheologiei”, apărută în 2003, în colaborare cu Gheorghe Gherghe. Doresc să vă prezint astăzi un document foarte important și anume, legitimația studentului Ghenuță Coman care făcea parte din echipa regală „Ștoiești-Tutova” din anul 1938”, a afirmat președintele academiei „Elanul”, prof. Marin Rotaru.

Vatra veche a Bârladului

De un remarcabil succes (tot ca de obicei, am spune noi, cei care am participat la peste 10 astfel de simpozioane științifice organizate de academia „Elanul”, fie la sediu, fie în multe alte localități și comune ale județului Vaslui), s-a bucurat materialul amplu și bine documentat prezentat de apreciatul prof. dr. Cristian Onel. Un material ce cuprinde date istorice importante pentru determinarea a ceea ce era Vatra orașului Bârlad, cunoscută fiind acribia de cercetător al Bârladului și afinitatea sa pentru acest segment al istoriei. „Doresc să prezint rezultatele unei preocupări legate de orașul Bârlad; am găsit câteva informații care sunt confirmate de documente, informații legate de vatra orașului Bârlad. Bârladul a avut o istorie foarte zbuciumată, iar interesul față de acest oraș a fost întotdeauna extrem de mare. Și totuși, istoria medievală a orașului Bârlad este frumoasă, sublimă dar în unele cazuri lipsește cu desăvârșire. Au apărut unele monografii și articole, dar în nici unul nu am găsit informații care să ne spună unde se afla vatra veche a orașului Bârlad! Râul Bârlad trecea prin marginea

orașului și toți cei care doreau să intre în oraș trebuiau să treacă râul Bârlad pentru a înainta spre N, spre Iași, Suceava sau venind dinspre N să coboare către Galați. Aici, Domnia Moldovei avea un punct foarte simplu de unde putea să încaseze vama de la cei care treceau cu diverse interese”, „Până la Ștefan cel Mare, Țara de jos avea o mare autonomie, Ștefan este cel care a sudat Țara de sus cu Țara de jos”, a afirmat, printre multe alte date interesante și riguros documentate, prof. dr. Cristi Onel.

Completări documentate

Pe marginea referatului prezentat de reputatul istoric au fost intervenții ample ale membrilor academiei „Elanul” precum și ale invitaților de onoare, printre care cunoscutul prof. dr. Dumitru V. Marin, cel care a abordat și alte diverse teme privind trecutul istoric. Prof. dr. Dumitru V. Marin a făcut vorbire despre mondializare, despre săpături arheologice în zona Bârladului, despre indo-europenism etc. „Atunci, Vasluiul era capitala Țării de jos, dar Bârladul era, până la urmă, cea mai importantă localitate și, apropo de cai, chiar toată Moldova avea cai. Și, încă ceva de care trebuie să ținem cont, că Șleahul mare, așa cum i se spunea drumului împărătesc, nu trecea pe câmpurile joase pentru că erau inundații, de exemplu pe lângă Vărăriei, acolo unde-i gara și s-a făcut linia ferată, pe la 1870 să spui că acolo era bine de case, era o mare greșeală. Am fost martor la construcția pe strada Vărăriei și era o apărie de nu se mai vedea! Drumurile erau pe sub deal, așa cum era cel de la Costești (nu degeaba a zis Alecsandri: „Pe drumul de costișe...”), amplasate în așa fel încât primăvara și toamna târziu drumurile deveneau pline de apă și noroaie, noi nu apucăm vremurile și cu ploile de altădată, din păcate nu le mai avem, s-au schimbat mult, se putea circula pe ele.”, a afirmat prof. dr. Dumitru V. Marin.

Despre Turismul științific

Abia întors de la Sesiunea de comunicări de la Muzeul Județean Bistrița, un alt membru al academiei rurale, muzeograful Laurențiu Ursachi, a prezentat noutățile de interes național, aflate la Bistrița, a vorbit despre aplicabilitatea acestora în zona județului Vaslui, a vorbit la modul excelent-documentat despre punctele fosilifere ale județului și despre valorificarea potențialului științific pentru realizarea unui turism științific în județ. „Am fost invitat la Sesiunea de comunicări a Muzeului Județean Bistrița, secția de Științele naturii, La Bistrița au fost dezbătute o serie de idei printre care și cea a Turismului științific. Deținem situri arheologice, până în anii '90, din anii '90, din 2000, din 2007. Din punct de vedere paleontologic se cunosc la nivelul județului doar două puncte fosilifere, care nici măcar rezervații nu sunt, au fost o perioadă înregistrate dar acum sunt doar puncte fosilifere, la Mălușteni și Hulubăț. În ultimii 10 ani și, mai ales, în ultimii cinci ani, deja avem cele două plus unul care a fost descoperit în ultimul an, la care se efectuează cercetări și va fi unul din cele mai valoroase puncte fosilifere, avem deci trei puncte în care s-ar putea face turism științific. Problema este cine face, cui ne adresăm pentru a putea avea un flux de vizitatori!”, a afirmat, printre multe alte date prezentate, prof. muzeograf Laurențiu Ursachi.

Expoziție de artă plastică

Cu teme documentate și cu referate științifice valoroase și incitante, cu intervenții de cercetători ai istoriei și ai vestigiilor

sale prețioase au venit și ceilalți profesori prezenți la simpozionul de la Giurcani, printre care și prof. Florin Varvara. A urmat un moment poetic la care și-au adus contribuția cei trei poeți prezenți la manifestare, printre care apreciatul Ioan Măcnea-Vetrișanu și, numai cu voia d-voastre, subsemnatul. O stare de grație cu totul și cu totul specială a cuprins pe toți cei prezenți, atunci când întreaga asistență a fost invitată în curtea și grădina sărbătoritului pentru a se bucura de o veritabilă expoziție de artă, cele câteva sute de lucrări de sculptură în lemn și în piatră executate de artistul plastic Marin Rotaru. Așa cum stă bine la ceas de sărbătoare, momentele frumoase au fost immortalizate de camerele foto pentru a trimite cât mai departe momentul când se „așează praful pe uitare!”.

Poezia formelor

Așa cum nici un reporter iubitor de cultură și de frumos nu ar fi rezistat să folosească prilejul pentru realizarea unui interviu cu personalitatea aniversată, nici noi nu am putut rezista și am realizat un amplu interviu cu președintele academiei „Elanul”, abordând, de această dată, segmentul artistului plastic. Domnia-sa ne-a vorbit deschis despre poezia frumosului, despre începuturi, despre transcendența artei sale de la sculpturi clasice și până la diversele opere abstractizate. Din motive de spațiu tipografic, ne mărginim să redăm frânturi din răspunsurile date de către.. și sculptorul Marin Rotaru. „Totul a început cu mulți ani în urmă! Eram elev, am stat în preajma unor vecini, la bloc, care îndrăgeau cultura, arta plastică și sculptura. Când am revenit în locurile natale, am început să descopăr frumosul din mijlocul naturii. Primele mele lucrări au fost făcute la vârsta de 16-17 ani. La început am găsit foarte multe forme create de natură, în special din piatră și lemn, mai apoi am început să intru în profunzime. Am căutat lemn de bună calitate, am sculptat chipuri de femei, de bărbați și m-am diversificat ieșind din segmentul clasic, mergând spre abstractizare, mi-am îmbogățit colecția de sculpturi mergând spre diferite forme, idei, care mai de care mai îndrăznețe, zic eu. Am participat la multe expoziții de artă plastică organizate de Cenaclul plastic de pe lângă Casa de cultură din Bârlad. Am participat la acest cenaclu, alături de pictori și sculptori deosebiți. De ce tocmai eu am cules lemne și pietre? Pentru că mi-a plăcut și pentru că în fiecare am găsit o poezie a formei! Nu puteam să nu mă înscriu și eu alături de cei sensibili, oameni cărora le-am cerut să-și dea cu părerea și să vină cu idei. La unele piese am adăugat câte ceva în plus iar pe altele le-am lăsat exact așa cum le-a „sculptat” mama Natură. Am mai spus că Brâncuși organiza la Paris o expoziție

de sculptură, și cu câteva zile în urmă mergând pe un afluent al Senei a descoperit un trovant, o formă extraordinară de frumoasă. A dus-o în expoziție și a înlocuit una din lucrările sale cu opera naturii. La vernisaj, mulți vizitatori au apreciat lucrarea și l-au felicitat pe marele sculptor român. Acesta a spus: „Îmi pare rău că mi-ați atribuit-o mie! Este o realizare a ...Naturii!”. Multe din lucrările mele sunt inspirate din culturile vechi, din neolitic și din celelalte culturi, dar plastica din neolitic este extraordinară. Un loc de inspirație foarte important pentru că poți continua acele idei și obiecte stilizate de către înaintașii noștri. Am colaborat foarte strâns cu muzeele din Bârlad și Vaslui, între care mi-am împărțit colecția. Cam 1200 de piese am donat muzeului din Bârlad și 1560 de piese muzeului din Vaslui! Am dorit să pun bazele unui muzeu în comuna în care mă aflu de 60 de ani de zile, nu am reușit, nu am găsit sprijinul necesar din partea autorităților locale! Am dorit să las în urma mea un muzeu, un muzeu în care să intre cei care vor fi interesați să vadă antichitățile de pe Valea Elanului dar nu am reușit să fac acest lucru. Am intrat în Europa și fiecare localitate trebuie să aibă un muzeu care să fie o carte de vizită a acelei localități. Am avut mare noroc pentru că prin localitatea noastră au trecut mulți străini: olandezi, francezi, englezi care mi-au vizitat casa și au rămas foarte impresionați de exponatele mele. M-au îndemnat să pun bazele unui muzeu dar ... , la ei nu se procedează astfel, ești ajutat și susținut financiar! Și în țara noastră, în unele localități s-a procedat ca în Europa, oficialitățile s-au implicat pozitiv, nu ca la noi. Nu m-a plătit nimeni, nu am primit nimic, m-am bucurat că cei care m-au vizitat au apreciat, la superlativ, munca mea!”, a spus prof. Marin Rotaru, omul care mai bine de o jumătate de secol nu a conștientizat să afle adevărul istoric și poezia frumosului.

Un veritabil eveniment cultural!

Manifestarea complexă de la Giurcani, dincolo de simpozionul științific, nu se putea încheia decât în cel mai românesc mod, cu vorbe frumoase, cu bucate și băuturi excelente, mult apreciate și „gustate” de către cei prezenți, iar noi chiar ne îndoim de faptul că merituosul explorator, cercetător și săpător, descoperitor de izvoare istorice nu ar fi descoperit și rețete culinare strămoșești și, mai ales, nu credem că nu a găsit soluția tehnică a dacilor de a produce ...un vin excelent! Un adevărat eveniment în care cultura, istoria, frumosul și trăirile au făcut bună casă cu bucuria aniversării a 65 de ani din viața unui om complex, complet, harnic, apreciat și iubit de mai toată lumea!

Neculai I. ONEL

Uitarea

S-a așternut uitarea peste lespezile reci
Și nu mai vine nimeni pe poteci.
Iar tufele de stânjenei s-au ofilit,
Pe mine toți m-au părăsit.

Pe cruce și pe-al meu mormânt
Nu mai aprinde lumânare nici un sfânt.
Aștept în întuneric, trist și-ngândurat,
Că fiii și nepoții m-au uitat.

Acuma în uitarea și tăcerea care s-a lăsat
Mă va cuprinde și durere, și oftat.
În fiecare dimineață sau spre seară
Voi aștepta un chip frumos ca să apară.

Un vis frumos eu voi avea
Căci va apare-n Rai măicuța mea.
Voi încerca să mă apropii de părinți
Ce mă așteaptă într-o poiană,
lângă sfinți.

Voi aștepta

Dintre cântecele ascultate-n noapte
Mai frumos era al mândrei ce-l zicea
în șoapte.
Îl ascultau și stelele, iar luna îmi zâmbea
Și-apoi după nori ea tainic s-ascundea.

În nopți de toamnă sau de vară
Eu ascultam pe prispa-afară.
Răspuns la o sclipire de iubire
Ce am simțit-o în a ei privire.

În tril de păsări și în adieri de vânt
Simțeam mereu oftaturi și un cânt,
Care încet mă adormea în noapte
Atunci când îmi vorbea în șoapte.

A fost un vis, o dragoste curată,
Ce nu se uită niciodată.
Și noaptea, când apar iar stelele și luna,
Eu cântul ei voi aștepta într-una.

DIMITRIE POPOVICI-Bayreuth, fiu al BÂRLADULUI, fie și adoptiv, CUCERITOR al SCENELOR LUMII

Ion N. OPREA

TRAIAN NICOLA, în Monografia **Liceul "Gh. Roșca Codreanu"**, Iași, 1971, îl notează pe **DIMITRIE POPOVICI-BAYREUTH** drept absolvent al Gimnaziului Codreanu din Bârlad în 1877, iar într-o listă a absolvenților îi menționează încă odată numele, trecându-i profesia de solist-operă (p. 356). În partea a treia a cărții – la "medalioane pentru oameni de artă" îi rezervă aproape două pagini de text (p 255 și 256) și încă o menționare ca fost elev al liceului, disciplina profesată-solist operă, ca și Darie Natalia, Nastea Cecilia, Zăvoianu Natalia (p.263), alte nume ale liceului și Bârladului.

În volumul "**Mari personalități ale culturii române într-o istorie a presei bărlădene 1870-2004**", (p.35), iar în ediția a II-a revăzută și întregită, în **2008**, p. 55, scriam referindu-mă la revista „Fotografia” nr.139 din 1981 care publica un articol din care rezulta că după 11 ani de la patentarea la Paris în 1838 a activității de Dagherotipie apare la Iași un fotograf Bartzler, iar în 1874 și la Bârlad – primul fotograf fiind aici o femeie, pe nume **Iosefina Popovici**.

*

Dimitrie Popovici-Bayreuth – artist și animator - 1859-1927, se intitulează cartea scrisă de **George Sbârcea și Caius Olariu**, Opera de stat Cluj, cu 68 de pagini care se deschid cu un citat selectat de **Adrian Marino**: „...Temperament puternic și aspru în bunătațe, **Dimitrie Popovici-Bayreuth a adus mari și reale foloase, pe care abia lipsa lui le învederează pe deplin.**

Artistul de odinioară a știut să fie și un puternic organizator și serviciile lui în slujba muzicii îi dau drept la o recunoștință, pe care nu i-o va purta numai Cetatea Clujului”...

Într-adevăr, **Dimitrie Popovici-Bayreuth** contribuise cu întreaga sa cultură artistică și puterea sa de muncă fenomenală la crearea unei mișcări muzicale de valoare europeană, în țara noastră și peste hotare.

Cu prilejul morții sale, **M.G. Ivanov**, cronicar muzical, afirma în Biruința nr. 288 de la Cluj că, „**mai ales acum, la moartea Directorului Operei Române din Centrul Ardealului, mai mult decât orice monument sau bursă filantropică, un studiu istoric și artistic despre activitatea lui se impune conștiinței noastre**”, și aceasta, nu numai ca un prinos de recunoștință și de cult, ci ca un imbold pentru viitoarea dezvoltare a culturii românești.

G. Sbârcea și Caius Olariu tocmai aceasta și fac. Dând urmare cerințelor vieții, ei încearcă alcătuirea, pe baza datelor încă incipiente, a unei monografii despre marele artist care a fost **Dimitrie Popovici-Bayreuth**, unul dintre cei mai apreciați cântăreți wagnerieni ai lumii. În timpul stagiunilor, indiferent că el era la Praga, Viena, Madrid, Munchen, Stuttgart, Hamburg, Berlin sau Bayreuth, publicul mereu l-au așteptat și ovaționat când s-au întâlnit, aparițiile sale fiind socotite importante

momente ale stagiunilor active. El respecta publicul, pe sine însuși, dar și pe cei din arta muzicală, pe Wagner, pe Cosima Wagner și fiul lor – Siegfried, cu ultimii doi întâlnindu-se admirativ până la moarte.

Îndrăgit – până la cult și apreciat pe marile scene ale lumii – **Dimitrie Popovici** nu a ezitat o clipă, ci s-a implicat permanent în crearea unei **mișcări muzicale de valoare europeană în România**, contribuind la înfirișarea și afirmarea școlii muzicale românești. Purtând cu sine răsfațul scenelor lumii el străbate propria-i țară, își jertfește din banii și timpul său, dă concerte în condiții materiale total nesatisfăcătoare, dar cu al căror program, alcătuit cu grijă, își cucerește auditoriul. Legat

prin prietenie trainică de compozitorii timpului - **George Enescu, Tiberiu Brediceanu, G. Ștefănescu** etc. – **Popovici** le cântă compozițiile, îi stimulează să scrie altele pentru dânsul dar mai ales pentru publicul de care era legat deopotrivă cu compozitorii chemați să producă...

Sacrificându-și și propria carieră, **Dimitrie Popovici-Bayreuth** răspunde generos apelurilor din propria țară, li se dedică, răspunde pozitiv cerințelor muzicale și dă o nouă orientare nu numai Conservatorului din București al cărui Director a fost între anii 1904-1919, ci și celui din Cluj, până la moarte, din 1920 până în aprilie 1927.

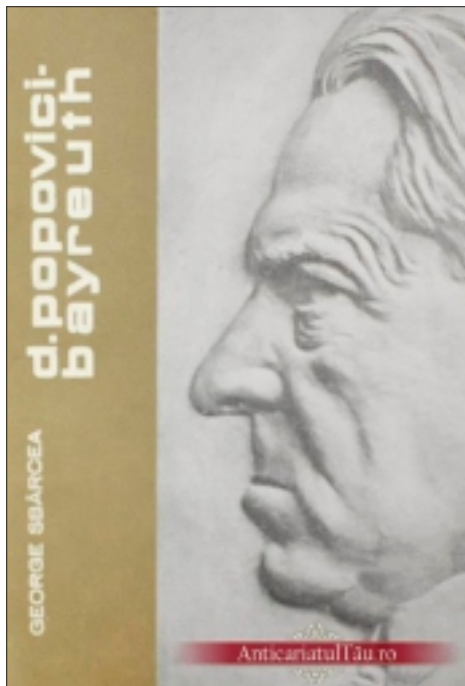
...„Am avut sfātuitor meșter...un profesor care acum a murit; îl chema **Popovici-Bayreuth**. El ne inspira încrederea și dragostea în artă, învățându-ne s-o interpretăm și s-o pricepem.

El era omul care cu multă dreptate spunea: „Nu există școală în arta vocală; școala franceză, ori germană sau italiană;

există numai limba în care cântă. Dacă vei cânta în limba română, după ce ai studiat în așa-zisa școală franceză, de pildă, nu vei cânta bine, căci spiritul limbilor e diferit”, spunea **basul român Gheorghe Folescu**, alt om “cu voce frumoasă și amplă”, cu o expresie clară și fină, care dovedea și proba caratele excelentei școli pe care o promovase (**Corneliu Buescu**, despre **Gheorghe Folescu**, Editura Muzica, București, 1966, p. 125-127).

*

În ce ne privește, ca fiu adoptiv al Bârladului – ca și avocatul, acum la 152 de ani de la naștere și 84 de ani de la moartea în aprilie 1927, n-am făcut decât un act de revendicare memorialistică pentru omul care, ca și **Elena Epureanu-Bibescu**, amintită altă dată, rudă de soră cu pomenitul aici **Constantin Exarcu**, să-l înscriem, cât spațiul prea mic ne-a îngăduit, în galeria marilor oameni care prin fapte au dat strălucire Țării, dar și Bârladului. Mai ales și pentru că, ați luat cunoștință, a fost fiul **Iosefinei**, fotograf la Bârlad, dar nu oricare, ci a primului fotograf-femeie din România, cu atelierul undeva în apropierea pieței mari a orașului. Vă reamintiți ?

Încercări de clarificări istorico-literare

SORIN TOMA ȘI TUDOR ARGHEZI

DESPRE ARTICOLUL DIN SCÂNTEIA RELATIV LA PUTREFAȚIA POEZIEI ARGHEZIENE

Pe Ilie Rad, profesor la Universitatea din Cluj-Napoca l-am întâlnit la cel de al doilea Congres Internațional de Istorie a Presei, desfășurat în zilele de 3-4 aprilie 2009, în organizarea Universității „Petre Andrei” din Iași și a Asociației Române de Istoria Presei, domnia sa având calitatea de vice-președinte al Asociației, prilej, în care, mi-a înmănat Cartea sa de vizită.

De atunci, i-am expediat câteva titluri ale cărților mele prin poșta română – imprimate – returnate, din păcate, de fiecare dată.

Surprinzător, și spre bucuria și interesul meu, m-am reîntâlnit cu profesorul clujean prin intermediul presei (România literară din 14 octombrie 2011), ocazie cu care mi-am clarificat câteva dintre dilemele pe care, ca și dumneavoastră, gândesc, le aveam în legătură cu relația Sorin Toma și Tudor Arghezi, cu privire la articolul „Poezia putrefacției și putrefacția poeziei, răsfoind volumele lui Tudor Arghezi”, publicat în ziarul Scânteia, dar și în broșură, Editura „Scânteia”.

Parcurgându-i datele biografice, împreună cu profesorul de la Cluj, ne reamintim că Sorin Toma, fiul lui Alexandru Toma, este născut în 1914 și acum, la vârsta de 97 de ani, cetățean al Israelului, este cunoscut nouă, mai vârstnicilor, ca fost redactor-șef al ziarului Scânteia, organ al CC al PMR, între anii 1947-1960, autor al articolului cu pricina, publicat cu scopul –am citit noi în presa vremii - „să-l dărâme pe Arghezi ca să-i facă loc și a impune ca poet național pe tatăl său”, născut în 1875, la Urziceni, cu numele din naștere Solomon Moscovici.

În anii dinaintea războiului, Sorin Toma a acționat în cadrul partidului comunist ilegal și al presei sale, în clandestinitate.

În 1940, date fiind împrejurările, s-a alăturat miilor de evrei care, pentru a nu fi capturați de trupele pogromiste ale Germaniei naziste, s-a refugiat în Basarabia, anexată de URSS și supusă regimului de sovietizare. Acolo, după cum susține el, a fost repartizat și a lucrat la ziare în limba „moldovenească”, în sectoare care nu se ocupau de politică.

În 1941, odată cu reînceperea războiului, Sorin Toma mărturisește, ceea ce îi păstrează amintirile:

- Câteodată, când mă aștept mai puțin, îmi apare înaintea ochilor o scenă, mereu aceeași. O coloană nesfârșită de prizonieri – toți în bluze-uniformă rusești, dar cu câte „o stea a lui David” evreiască, mânăjită cumva cu vopsea roșie, pe spate – aleargă, aleargă, desculți. De ambele părți ale convoiului, gardieni militari nemți, pe motociclete. Unul din prizonieri, istovit, a rămas cu câțiva pași în urmă. De pe o motocicletă îl plesnește biciul. Altul, la capătul puterilor, s-a prăbușit. Mai simplu: un glonț.

Gardienii militari nemți, pe motociclete, nu uită și nu greșesc: „Fiecăruia i se împarte ceea ce cred ei că i se cuvine!”

Similară descrierea, ca și întâmplările, ca în romanul lui Radu Mărculescu, « Pățimiri și iluminări din captivitatea sovietică », Editura Humanitas, 2011, numai că hăitașii sunt cei care au identitatea purtătorilor de stea roșie...

În 1943, urmare a schimbării sorții războiului, Sorin Toma se deconspiră. Nu-și mai ascunde identitatea. Sub îndemnul momentului, la cererea sa, este primit ca soldat combatant în una din unitățile care au luptat până în nordul Germaniei. La sfârșitul războiului a revenit în țară cu Divizia română „Horia, Cloșca și Crișan”.

A lucrat un timp în presa militară. Apoi a fost transferat la Scânteia. În anii 1947-1960 a fost redactorul-șef al ziarului Scânteia.

În 1948 s-a căsătorit cu Kati Erneyei, a cărei familie, atât tatăl cât și fratele ei, precum și soția și fițița acestuia, în vârstă de 4 ani, au pierit, victime ale pogromiștilor germani și unguri.

În 1963, după ce a fost dat la o parte de la Scânteia, a fost exclus din partid și destituit din funcțiile exercitate. Acuzațiile dovedindu-se false, ulterior, în 1970, a fost reabilitat. În 1980 a emigrat în Israel, unde se afla deja o parte din familia sa.

- Sorin Toma, menționează Ilie Rad, dar o știm și noi, trăitorii acelor vremi ori răsfoitori de presă arhivată, a rămas în memoria noastră mai mult în calitatea sa de autor al articolului de „tristă amintire”, apărut cu titlul „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei, Răsfoind volumele lui Tudor Arghezi”, apărut în patru numere ale ziarului Scânteia, la 5, 7,9 și 10 ianuarie 1948.

Ca redactor șef al ziarului Scânteia, Sorin Toma a publicat și alte articole, reluate apoi în broșură – Socialismul științific și pierirea inevitabilă a capitalismului; Marx și Engels întemeietorii socialismului științific; Manifestul Partidului Comunist; Presa sovietică, stegar al luptei pentru adevăr, pace și progres; Republica Populară Română pe drumul revoluției culturale; Uniunea Sovietică pe calea construirii comunismului – dar amintirile celor mai mulți dintre noi rămân tot la acel articol în patru episoade despre Poezia putrefacției a lui Arghezi...

Profesorul Ilie Rad ne duce cu scrierea bibliografiei și la cele două cărți de interes pentru istoria culturii române, publicate sub numele lui Sorin Toma: „Cum am supraviețuit holocaustului în Ucraina” (1941-1943) și cartea de reportaje și amintiri „Întâlnirile mele” Netanya, 2000, cele 68 de pagini publicate în regie proprie. Cea de-a doua carte se intitulează „Amintirile unui fost ziarist comunist, redactor-șef al Scânteii, din 1947 până în 1960”, Editura Compania, București, 2004.

Are publicate și o serie de traduceri: Ziua cea mai lungă a Japoniei, prefațată de N. Copoiu, Editura Politică, București, 1974; Nicolai Petrovici Dubinin, Eroul cărții mele: genetica, traducere din limba rusă, controlul științific al termenilor de specialitate Iulia Niculescu, Editura Politică, București, 1977; Klaus Drobisch, Rezistență la Buchenwald, prefață de Gall Erno, traducere din limba germană, Editura Politică, București, 1981.

Deci permanent, Sorin Toma a rămas în bune relații cu realitatea și România care l-a consacrat.

În 1989, premergător zilelor lui decembrie, Sorin Toma a expediat o scrisoare deschisă Europei Libere, intitulată „O mărturie, o mărturisire”, difuzată în zilele de 25, 26 și 27 iulie 1989. În ea el își exprima public solidaritatea cu cei care în România se opuneau regimului lui Nicolae Ceaușescu.

Adept sincer și devotat al regimului comunist, Sorin Toma a devenit adversar al acestuia, în varianta promovată de Ceaușescu.

Despre Sorin Toma circulă încă destule legende, unele neadevăruri, apreciază Ilie Rad de la Cluj, detaliate și în presa momentului. Parte din ele, elucidate de profesor în interviul, inițial luat telefonic, completat apoi, cu eliminări și precizări pe text, făcute de autor, care, cu corecturile de rigoare, proprii unui

încercat fost gazetar, sunt publicate și în România literară nr. 41, octombrie 2011.

*

Despre cine l-a însărcinat din conducerea partidului pe Sorin Toma să scrie articolul despre Arghezi și volumele sale, ca și despre atitudinea intimă a autorului și tatălui său, bătrânul poet Alex. Toma (avea 73 de ani, iar fiul 34) avem detalii în discuția purtată. Arghezi, care în 1946 primise Premiul Național pentru Poezie dar nu aderase la ideologia de partid, anterior, tot din ordin de partid, care de-acum începea să conducă în toate, fusese grav atacat la 21 februarie 1945, în România liberă de autorul „Cântecelor țigănești”, Miron Radu Paraschivescu, în articolul intitulat „Un impostor, Tudor Arghezi”. Acum, în 1948, anterior publicării articolului cu semnătura lui Sorin Toma, același, Miron Radu Paraschivescu, acceptase să publice încă un articol defăimător la adresa lui Arghezi și care nu a mai apărut pentru că, se zice, era prea virulent, și, vezi doamne, partidul, îngăduitor, nu aprobase apariția lui. A fost dat publicității articolul semnat de Sorin Toma, față de care Alexandru Toma, poetul, din delicatețe și convingere intimă, nu l-a apreciat.

- Nu m-am consultat cu tatăl meu pe durata redactării articolului. Tata era un om foarte delicat și nu ar fi fost de acord să scriu așa ceva. De altfel, după ce l-a citit în Scânteia mi-a reproșat aspru că l-am scris, îi mărturisește din Israel autorul celui din România, interesat de cunoaștere. Întrebat dacă în afară de Petru Dumitriu – „Un exemplu de critică literară marxistă”, publicat în Flacăra din 20 iunie 1948 și alt articol scris de Ion Vițner, care au primit favorabil susținerile, au mai existat și alte reacții aprobatoare, pentru că profesorul nu-și amintește să fi mai întâlnit altele, Sorin Toma evită un răspuns tranșant, fie și pentru că, asemenea dezvăluiri ar „dăuna unor oameni nevinovați sau memoriei lor”.

În volumul său memorialistic „Privind înapoi”, p. 330-331, Sorin Toma explică pe larg despre „sarcina de partid de a scrie articolul și indicațiile corespunzătoare”, pe care le-a primit în acest sens, dar succint le oferă și convorbitorului său, care le pune pentru noi cititorii în revista care îi găzduiește relatarea în octombrie 2011.

*

Despre personalitatea și statutul poetului Alex. Toma, tatăl lui Sorin Toma, incitat de profesorul clujean, aflăm de la fiu ceea ce se uitase în ultimii ani.

- De-a lungul vieții, A. Toma avusese trei îndeletniciri principale: prima, aceea de profesor de limba română, istorie și filozofie; a doua, de răspânditor de cultură, îndeosebi prin mijloace editoriale; a treia, și esențială – A Toma a fost poet, spune feciorul său, iar noi adăugăm că nu de mică valoare. A debutat în 1894, la 19 ani, dar, modest, și poate lipsit de ambiții, a apărut editorial în 1926 cu volumul Poezii, care, au fost comentate pozitiv, fiind o poezie a dragostei de oameni și de viață, cu mărturia credinței sale statonice:

„Am învățat la două neamuri crescute-n trânta vânturilor
La neamul Doinei fără moarte și al Cântării Cânturilor!”

Că lucrarea a fost valoroasă stă mărturie faptul că pentru acest volum, atunci, nu după 23 august, autorul a fost distins cu Premiul Academiei Române.

După trei ani, în 1897, așa cum procedase Eminescu, A. Toma, cunosător al limbii germane, avea să traducă volumul Versuri de Carmen Sylva, apărute la Editura Librăriei Sococ, București. Așa au făcut și Titu Maiorescu, Șt. O. Iosif, Octavian Goga, Al. Tzigara-Samurcaș și Mihail Sadoveanu (Pe Dunăre, 1905), George Coșbuc (Valuri alinate, 1905), Adrian Maniu (Poezii din Carmen Sylva, 1936). În context, G. Coșbuc, cunoscându-se, a vrut să-l prezinte pe traducător reginei, dar

acesta, dată fiind poziția sa de poet socialist, a refuzat, exprimându-și și apărându-și însăși convingerile politice:

- Eu am tradus poeziile poetei Carmen Sylva, nu ale reginei Elisabeta, a motivat poetul refuzul de a aștepta la ușa regală.

Peste ani, în 1927, când la Sinaia, regina Maria a României primea familia lui Yehudi Menuhin care venise ca George Enescu să-i dea lecții de vioară elevului său de doar 11 ani, familia Toma s-a împrietenit cu cea a lui Menuhin, iar când regina l-a întrebat pe tatăl învățăcelului, dacă cunoaște pe cineva din România, cu care să se întrețină, acesta a răspuns total în cunoștință de cauză:

- Cum nu?, cunosc pe Alexandru Toma!

- Care Toma?

- Cel care scrie poezii, l-a identificat oaspetele.

- A, domnul acela, socialist ! și l-a reamintit regina, poate aducându-și aminte de „socialistul gentleman” care refuzase cu ani în urmă să meargă la palatul regal unde fusese invitat să i se prezinte reginei Elisabeta.

Cum a ajuns poetul de la numele său adevărat Solomon Moscovici la cel de Alexandru Toma – și poate de la alte nume intermediare – și cine i-a fost nașul de pseudonim, cititorul poate afla citind destăinuirile lui Sorin Toma către Ilie Rad, datorite presei zilelor noastre, adică citind articolele la care ne-am referit. Adevăr este și faptul că tânărul poet afirmându-se într-o societate de scriitori, unul și unul, cum au fost I. L. Caragiale ori A. Vlahuță, aceștia, și alții, l-au apreciat, iar în 1903 ei s-au numărat printre inițiatorii legii prin care lui A Toma i s-a acordat cetățenia română. Că aceasta i s-a aprobat și de către Camera Deputaților de abia după 10 ani, în 1913, aceasta este o altă problemă care se cheamă tergiversare când interesele unora o reclamă.

Alexandru Toma a fost cunoscut și a rămas în literatura română, astăzi de sertar, și un personaj al convingerilor liber exprimate. În 1912, cu ocazia centenarului anexării nejustificate a Basarabiei de către Rusia țaristă, într-o poezie, „Doina fraților răzleți”, el avea să se ridice împotriva a ceea ce menținea și făcea referiri la o posibilă Unire a tuturor românilor răzleți de împrejurările vitrege ale istoriei:

De urci, gândule, Carpații,

Din Ardeal otează frații !

Dacă faci să tacă Prutul,

Frați se plâng că-i bate cnutul !

Și de-o iei în zbor spre Pind,

Frați pierduți auzi doinind...

Fă-te gând, trei șoimi voinici

Și-n trei vânturi mergi să zici:

„Bună veste, feți și fete,

Dor de frate mă trimite

Să vă spun că-n vânt ascultă

Suspina voastră multă,

Că prin minți îi curg fierbinte

Lacrimile voastre sfinte”...

...Și-un hotar din ele-mbină

Pentru cântec și lumină !

Colaborator la „Munca”, „Lumea nouă”, editor al revistelor „Steaua copiilor” (1922-1923), „Amicul copiilor” (1924), întemeietor al colecției de popularizare „Lectura-floarea literaturilor străine”, în care, timp de 11 ani, împreună cu soția sa Sidy, a publicat săptămână de săptămână, până la moarte (1954), câte o nuvelă dintr-o țară sau alta, l-au făcut pe Ștefan Voicu – coleg și prieten cu Sorin Toma, primul redactor șef la revista „Lupta de clasă”, devenită „Era Socialistă”, iar secundul la “Scânteia” – să noteze pățimaș, la comandă de partid, în 1983 în publicația Manuscriptum nr. 4: „După ce câțiva ani de zile a fost ridicat, pe nedrept, în vârful piramidei și slăvit ca cel mai...și

cel mai... (fusesse și membru al Academiei R.S.R. n.n.) acum era negat cu desăvârșire și hulit”.

Într-adevăr, în perioada celui de-al Doilea Război Mondial și după, A.Toma a fost grav bolnav, șomer și mereu persecutat ca urmare a aplicării legilor rasiale. Dar strângând laolaltă durerile celor mulți, din țară și de pe front, ororile abătute asupra oamenilor, a dat naștere altui volum de poezii – “Flăcări pe culmi”, 1946, iar în 1949 volumul „Cântul vieții”, ultimul caracterizat, cum scria presa vremii, prin „optimism, inspirație romantic-revoluționară”.

Dacă volumul **Cântul vieții**, versuri alese, a cunoscut mai multe ediții și antologii, **Flăcări pe culmi**, Editura Cultura Națională, București, 1946, a fost scoasă din circuit și trecută la fondul secret al bibliotecilor, fiind mai puțin cunoscută.

În ce privește lecturile publicate de cei doi soți în colecția „Lectura”, amintim că printre acestea s-a numărat și traducerea din limba franceză a comediei Tartuffe de Moliere, care, bucurându-se de aprecierea publicului a fost “jucată” timp îndelungat pe scena „Naționalului”.

Dacă după 1954, odată cu moartea lui A. Toma, a fost îngropată și opera lui, demersul profesorului Ilie Rad îl găsec drept un bun prilej ca lăspeda pusă peste om și operă să cadă,

iar din tăcerea actuală să aflăm adevărurile vieții, bune sau rele. Ele sunt și aparțin oamenilor! Aceasta este și bucuria și speranța lui Sorin Toma, ca atât cât mai este în viață, să-și poată exprima ceea ce înseamnă argumentele vieții. Ceea ce am făcut și noi, folosindu-i spusele, ale lui și ale profesorului Ilie Rad. Pentru informații în plus, cititorii pot parcurge, în afară de interviul din revista România literară nr. 41, 2011, și textul integral al convorbirii celor doi publicat în Revista română de istoria presei nr. 2, 2011.

*

Este de reținut că Sorin Toma, ca și poetul Alexandru Toma, făcând parte dintr-un partid în care secretomania și conspirativitatea au fost un dat care a generat acțiunile, dintr-un partid care s-a folosit de slujbașii săi atât timp cât a avut nevoie de ei, iar apoi i-a sacrificat, devorându-i doar cu regrete formale, prin acele reabilitări care nici într-un caz nu au avut forță juridică, nici eficiență, cei doi au strălucit și au eclipsat la porunca aceleiași ideologii din care esențele le va clăti viitorul...

De aici, poate, și un anumit optimism mulțumitor promovat astăzi de Sorin Toma și prin interviul de față...

Paul Săn-Petru – unul dintre autorii sincronici cu poezia europeană*

Gheorghe CLAPA

Motto:

„Anii au trecut și iată-acuma,/ Din tumultul zilelor poveri,/ În poeme, eu adun într'una,/ Întâmplări năvalnice de ieri”.

(Serghei Esenin, „Toate astea până mâine trec”, în „Poezii”, traducere de Mioara Popa, Editura Sfera, Bârlad, 2011, p.39)

Scriind aceste rânduri, mă gândesc la fericită armonie dintre exterior și interior a scriitorului de excepție Paul Săn-Petru al nostru, al tuturor, impus în cugetele contemporanilor nu numai prin scâpărătoare inteligență, erudiție, dar oratoric, literar, elegantă a manierelor, ci și prin orgoliul unei rar întâlnite consecvențe față de opțiunile sale din tinerețe. Gândindu-ne la frumoasele și profundele considerații ale lui Constantin Noica, în privința resorturilor interne ce leagă comunicare-cuminecare, înțelegem cu adevărat greutatea misiunii la care se angajează fiecare scriitor de informație religioasă.

E foarte la modă ca un poet să nu fie credincios azi, însă cel de față se încăpățânează să creadă în Dumnezeu. Punând mai puțin preț pe funcția de delectare a poeziei, autorul comentat accentuează ceea ce s-ar numi în termeni creștini de data aceasta, trezvie, trezirea conștiințelor postmoderne adormite și ridicarea sufletelor la o nouă luptă estetică. Prin Om, ajuns la parametrul maxim de moralitate și cunoaștere, asimilabil, deci, sfințeniei și îndumnezeirii, se poate aspira la comunicarea cu spiritul, la dialogul cu el. Spiritul este acela prin care omul poate deveni profet, să primească direct de la Divinitate informație, instrucție, știință, inteligență. Spiritul este acela care poate delibera în favoarea unei societăți drepte, liberale, egale pentru toți.

Pentru creștini, profeții reprezintă personalități spirituale, scrierile lor fiindu-le de mare folos religios-moral, deoarece comportă evidente mesaje etice de mare și eficiență actualitate. Cuvintele lor călăuzesc ca un far spiritual pe oameni spre realizarea unei societăți stabile, așezată pe o structură superioară de organizare și voită de Dumnezeu. Înțelepciunea e un dar dumnezeiesc la care nu ai dreptul să renunți, să-l irosești, tributară fiind unor efecte de moment. De multe ori e incomod să privim cu luciditate

propria existență și a altora, și totuși examenul acesta îl consider unica salvare din marasmul pornirilor ilogice.

„Semenii” noștri nu sunt numai cei ce seamănă cu noi, ci și cei ce sunt diferiți de noi. Orice om este aproapele meu. Biblia poruncește că și pe străin trebuie să-l iubești, căci este aproapele tău. Dumnezeu este dialogul iubirii dintre oameni prin care se manifestă iubirea dintre oameni și Dumnezeu. Esența energiei creatoare a lui Dumnezeu este dialogul; Dumnezeu nu este doar vorbire, ci mai ales, convorbire. Dumnezeu a creat lumea vorbind, dar își continuă creația, convorbind cu singura ființă pe care a făurit-o după chipul și asemănarea lui și care este, deci, capabilă să colaboreze cu el. Prin dialogul dintre Dumnezeu și om, preceptele morale menite să ducă la îmbunătățirea continuă a relației cu celălalt pătrund în conștiința fiecăruia.

Dumnezeu este până la urmă ceea ce este mai dumnezeiesc în noi – spiritualitatea, libertatea, creativitatea... Nu există altceva; acestea sunt trăsăturile fundamentale ale lui Dumnezeu și ale omului. Că El ni le-a dat nouă, că noi i le conferim Lui, asta depinde de poziție! Dumnezeu este proiectarea dumnezeirii noastre în cer. Există posibilitatea să-ți însușești o concepție despre lume, fără ca însăși însușirea aceste concepții să fie deja o interpretare personală? Nu se poate!

Precum libertatea, și arta adevărată sfârșește în cele din urmă a ieși din întuneric. Sunt fericit și mândru de a fi unul dintre primii care să lanseze strigătul evrika! Am descoperit bucurie supremă pentru un autor de talent, o operă autentică și originală. Paul Sân-Petru este un scriitor de o superioară intelectualitate.

„Poetul sosește ca alergătorul de la Marathon, în goană, să aducă vestea victoriei. Va spune câteva cuvinte și va muri. Le va grăi în clipe puține, ca Rimbaud; le va rosti solemn în răstimpuri de veșnicie, ca Argehi. Dar e o a doua victorie această rostire, și poate mai nobilă decât cea întâmplată înainte, cu oameni uciși și corăbii sparte.

Paul Cioriciu e un sol tânăr. Oprit din alergare în fața lumii, cu cămașa spartă de bătăile inimii, caută cuvântul și face mișcări timide. „Plop subțire cu înălțimea elastică/ Gesticulând peste sălcii/ Ca un învățător la ora de gimnastică”. Dar oamenii înțeleg ce s-a petrecut, și-l înțeleg și pe alergătorul în fața căruia „Zare cu zare se desfăcea înaintea/ Ca harbujii înaintea cuțitului”. Îl revăd alergând prin ținuturi cu bălți. („E-o sârbătoare a apelor în lunca mea”), cu păsări pe care pașii solului nu le sperie și care, uitând să zboare, rămân în acea sârbătoare perpetuă. Bătălia a fost pe mare, și dinspre mare vine solul, urcând pe lângă cursul râurilor, cu umbra zburând peste sălcii, peste dungile răchitelor, peste „bălți tinere cu stuful crud”. Ploaia trecătoare care îl întovărășește o bucată de drum e pornită și ea din sălcii: „Ploua din sălcii sau din lac ploua”. Se face seara și plopii ating stelele care sângeră. Apar zorii și – alergând printre frunzele strălucitoare – mesagerul exultă: „Dădusem și eu în mintea/ Acelor copaci fericiți”. Povestește despre toate cele întâmplare în cuvinte stranii; e vorba, se pare, de o biruință asupra lipsei de dragoste și a nesiguranței; e vorba, se pare de marea bucurie de a învinge înnegurări și tristeți trecătoare, de a apleca spre lumea cu aguzi a copilăriei.

Creanga cu cui de pasăre nu trebuie retezată – poate că pasărea se va mai întoarce: „Dar cine poate ști/ Dacă n-a venit într-o zi/ Fără ca nimeni s-o vadă/ Și gășind cuiul bătut de soare/ Și-a împletit unul/ În pomul din altă ogradă/ Atunci va trebui să mă bucur/ Că s-a întors/ Deși în zori/ Nu mă mai flueră galben pe mine,/ Va trebui dureros să mă bucur/ Deși aripa ei/ Umple văzduhuri străine”. În lirica studentului medicinist se remarcă ușurința expresiei și o anume voluptate a rostirii cu glasul plin a cuvântului. O încredere de substanță în echilibrul lumii conferă poetului noblețea străinătății. Paul Cioriciu e un sol tânăr. A alergat ușor, prea ușor, e mai puțin obosit decât alții și poate nici nu înțelege încă pe deplin ce știre aduce. Dar vine de acolo. Iar vestea pe care o poartă cu el e cu siguranță vestea victoriei”. (Florin Mugur, „Constelația Lirei”, în „Amfiteatru”, 1963).

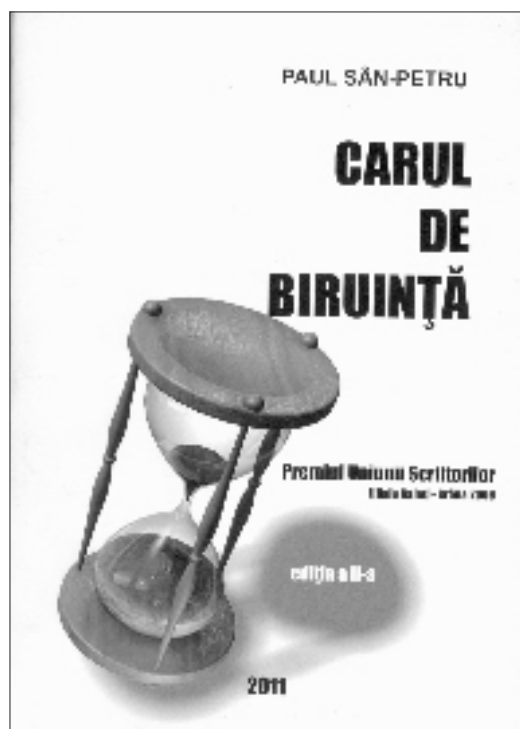
Simbioza între om și locul unde crează se dovedește a fi în stare să depășească situațiile de criză. În momentele de liniște, identitatea lui se manifestă mai slab, simte mai puțin nevoia afirmării de sine. Atunci când apare presiunea socială, când crezi că n-ai putere, o ai; identitatea devine forța care te ajută să supraviețuiești. O regăsești intactă în lăuntru tău, îți dai impulsul să exprimi ceea ce este mai adânc în tine.

„Astăzi când se scrie o poezie inspirată de o informație interdisciplinară și de frontieră, Paul Sân-Petru n-are complexe (n-are timp de dănele!) se prezintă ca un autor – așa zice chiar: ca un cantautor!, el cântă „la propriu” în versurile sale, de-o prozodie indimenticabilă – astăzi poezii se află, pe sensuri și pe nuanțe, desigur, într-o poziție complementară! Unii sunt complementari direct cu Muza (eternă!), unii cu peisajul, unii cu evenimentul, unii cu fenomenele, unii cu lucrurile, unii cu finanțele etc.; unii precum colegul meu, cu o temă rarismă actualmente la naturile creatoare: cu majestatea, cu noul majestății! Tema regalității pe Pământ este, pe alocuri (gândiți-vă la continente) este demonizată de o mentalitate republicană, degenerată în esența ei (sursa istorică: Revoluția

Franceză). Un poet de-al nostru o conștiință, este cel care angelizează tema, ne dă angelitatea ei... Și deodată, fără ca ea să-și piardă istoricitatea, această temă, aceea regească, devine curată metafizică! nu prin „eroare”, ci printr-o nobilă intenționalitate. Merită regele nostru acest tratament? Eu cred că merită – Regele „n-are încotro”, Regatul lui Paul Sân-Petru este un Parnas Regal.

O limbă solară, degustând sinestezic seriile scripturale din cuprinsul expresivității autohtone, pune lucarne de zori, lucarne de amiază, lucarne de amurg, lucarne de noapte, pe un elevator de cuvinte justițiabile și relevante, acest elevator straniu duce în sus o anumită istorie a noastră, o duce la Cer, uluindu-ne sentimentele și cugetele (cum ar preciza Argehi în tabletele sale din „Adevărul” de odinioară).

Regalitatea lui Paul Sân-Petru este prin excelență a Poeziei și a Credinței. „Și-acel Rege-al Poeziei” – mentalitatea metaforică eminesciană este categorie monarhială! Poezii își așează Lira pe Tron. Textele sale cântă cu măiestrie ideatică și hărăuită un regat ceresc – ambele sprijinite pe o cutumă ancestrală, ca sub forma unei colonne cu scară interioară, ea

susține cerul spiritului și bolta imensă a firmamentului imanent vieții și morții și învierii noastre”. (Simon Ajarescu, „Dominus. Majestate și poezie”, 17 aprilie 2001).

Fiecare om moare cu fiecare semen al lui și învie cu fiecare faptă de iubire față de aproapele său. Dumnezeu cel viu, Părintele care sălășluiește în ceruri, este Părintele tuturor.

„Viziunea artistică asupra lumii a poetului Paul Sân Petru (medicul Paul Th. Cioriciu) este aproape leonardescă. Foarte puțini oameni de litere sunt și muzicieni, și sculptori, și mai puțini sunt cu adevărat poeți. Dar câți își încredințează colii de hârtie sentimentele și opiniile religioase? Iar dacă o fac (deși, acum e o modă), eșuează de multe ori în panseuri pioase.

Paul Sân Petru este un apologet al esenței creștine, despuiată de artefacte. El mărturisește, cheamă, speră, acuză, iartă. Practic, trăiește de-a lungul cărții toată gama celor șapte note ale Creației – când înverșunat, când sobru, când prea ușor convins, când patetic, când biblic, când pilduitor, când tainic.

Paul Sân Petru s-a născut într-un univers creștin pe care târziu îl recunoaște ca atare. Prin tradiție de familie, este advent. Prin tradiție poetică este un Christ care primește tot ce i se oferă după ce a pierdut totul. E fericit când găsește o suprafață cât de mică de scris, când cuvintele îl umplu așa, dintr-o dată, să dea

pe afară. El trebuie să transmită neapărat și altora ceea ce aude că-i „șoptește duhul”. Iar Paul (e numele lui) sfințește locul, oriunde s-ar duce”. (Violeta Ionescu, „O carte pentru „pământul repede ce suntem”... „Poeme creștine” de Paul Sân Petru).

Citind Antologia de versuri „În paroxismul vremii pe sfârșite”, orice lector cu suflet și minte neatinsă de prejudecăți va simți ceva din bucuria spirituală a unei credințe care ne face mai fericiți decât am fi fără ea: credința în binefacerea divină.

„Paul Sân-Petru (devenit dâmbovițean în ultimii ani), după multe volume de poezii publicate în ultimii ani, a obținut la Concursul NIHIL SINE DEO (Brașov, 1997) premiul „Corneliu Coposu”. Editura „Noduri și Semne” din Galați i-a publicat, de curând, volumul „Poeme regale”. Despre această carte, Mircea Brenciu scrie: „Paul Sân-Petru este un poet în sensul celui mai prețios înțeles al acestui cuvânt. Acuratețea scriiturii sale, elaborarea simplă (nu simplistă) a versului în șlefuirii diamantine, obsesivă denunțare, ca o romanță a falsificării istoriei, fiind axisul întregii structuri... fără ca pretenția unei atari abordări să strice, să arunce în prozaic și să capete accente didactice. O lamentare în sensul ovidian, ca o revanșă în fața bolii (a istoriei mințite)”. «(M.I.V.) LA Roumanie au Quotidien Culture Paul Sân-Petru – „Poeme regale”»).

În 1989, spiritul insuflat de acest sacerdot al Binelui și iubirii de oameni a irupt. Binele, considerat de mulți ca fiind de neatins este situat în zona utopiei. Idealul Binelui relevă, în primul rând, Binele Idealului. Desigur, se poate trăi și fără Ideal (dovadă, tendința majoră din lumea contemporană), dar aceasta nu însemnează că se trăiește și bine; chiar dacă „societatea de consum și bunăstare” crează această... Iluzie. Refuzându-se Idealul, considerat de mulți ca fiind o recuzită îmbătrânită, uzată, depreciată și inutilă, se preferă Iluzia mediatico-consumistă, mai aproape de simțuri (și, ca atare, oferind senzații „mai tari”) decât de suflet. Dar cel care-l înalță pe Om, deoarece constituie partea sa mai „eterică”, mai diafană și

fără de greutatea corporalității, este tocmai... sufletul. De aceea el îl înalță pe Om cât trăiește, iar pentru cei credincioși e văzut că se înalță spre ceruri, chiar și când omul nu mai... trăiește. Idealul Binelui dă această substanță moral-metafizică a sufletului omenesc. Gânditorii moralști ai tuturor vremurilor au afirmat-o, dar pragmatismul comportării istorice a oamenilor față de ei înșiși, ca și față de alții, au pus-o adeseori, între paranteze, la adăpostul crezului că omul nu este nici Sfânt nici Erou. Nu toți oamenii pot accede la sfințenie ori la înalte acte de abnegație și credință. Platon statornicea în fruntea sistemului său de idei, Ideea de Bine, iar în dirijarea instituției sale statale ideale pe virtuși.

„Ce-a fost atins de Duh, să mă pătrundă – revarsă Duh peste-un poet creștin”. Astfel încheia un poem Paul Sân-Petru – autorul volumului „Poeme creștine” (Editura „Viață și sănătate”, București, 1999), apărut în Colecția „Poesis” cu un cuvânt înainte de Petre Anghel care spune: Poetul Paul Sân-Petru are trăiri autentice, chinuri existențiale și cunoștințe care ar face pe un teolog să se simtă bine. Există o bucurie a mărturisirii în versurile lui, există o predispoziție de renunțare la „eu”, o dezbrăcare de hainele, gândurile și trăirile firii. Există un zbor spre înalt”. Subscriem adăugând că Paul Sân-Petru, pare a fi –

cel puțin în acest volum – poetul care se bucură de harul divin – Harul purtător de Dumnezeu – scriind o poezie profund umană; aproape tot ce o conține, devine stare sufletească fundamentală. Toate cuvintele – și îndeosebi cele îndreptate spre cuprinderea „absolutului” se dovedesc „sacre”, pline de substanța cuvântătoare: „De zeci de ani ne-a tot hrănit Cuvântul”. S-ar putea desprinde de aici, din versurile poetului un întreg scenariu dramatic al acestui topos al cuvântului; pentru că el este mărturia directă, întruparea în verb a unei cunoașteri. Cuvântul la Paul Sân-Petru nu este doar expresia unei drame, ci însăși drama: „Pe cine fascinează-n țetelepciunea/ Cine-i contemplă-n gând apoteotic/ Creațiunea cu tipare sfinte/ Ce-o dobândi Cuvântul, din haotic?”.

Poezia lui Paul Sân-Petru, de natură înfiorată, de puternice aspirații spirituale ca la Arghezi sau Voiculescu, ni-l descoperă ca pe un cunoscător al sufletului în ce are el arhetipal, în deschiderea către spiritualitatea creștină: „Eu sunt salvat cu două mii de ani/ mai înainte, Doamne, de-a mă naște;/ doar să-mi păstrez salvarea mă mai lupt/ din cerc în cerc tinzând a Te cunoaște”. Poetul folosește simbolul, parabola și alegoria și, astfel, adâncimea și amploarea creează o tensiune lirică autentică: „Mânânc din trupul – pâine devenit/ și înmulțit în lume ca pe timpuri/ și beau vin-sânge care-a picurat/ acum vreo două mii de anotimpuri/ când strălucea în el un cerc de soare/ mai tânăr cu aceleași mii de ani,/ beau sânge răstignit, de Înviere,/ de ispășirea anilor profani.../ Salut această foame ce mă crește/ și-această sete care m-a-ntărit/ când nu e loc decât de aleluia-n/ ființa mea de vânt și măr oprit,/ puțină vreme va dura minunea,/ e-un realism de care mă-nfior/ dar cotele pe scara Înălțării/ vor fi repere-n marele meu zbor”, (p.33-34). Este aici „proiectat” efortul său de o viață care a dublat la fel ca și la Arghezi, întreaga pătimire creatoare. Când credința se contopește cu firea care pătrunde în poem i se substituie, o asemenea conjugare produce o materie poetică participând la conotațiile spiritualității

și materialității deopotrivă, o materie cu multiple dimensiuni sufletești senzoriale: „Spiritală genă-căpătoare/ cu miezuri de virtuți dumnezeiești/ purtând în taină taina-nveșnicirii/ ca antidot al morții când slujești./ În mine eu târziu descoperindu-L./ cum m-adiase-n treacă Duhul Sfânt/ mi-am zis că de-L urmez până la capăt/ sunt fericitul lutului ce sunt! Dar cum să mă expun eu veșniciei/ cu viciul – prinț la curtea ăstui trup/ când uneori chiar în ispite blânde/ de bunăvoie singur mă corup/ și iar acrit de multele înfrânger/ tot eu dispar pitit interior/ și-L părăsesc mai mult ca niciodată./ Ca niciodată-mi vine să cobor.../ Mai dă o șansă nemuririi mele,/ reactivează gena de virtuți/ dar mai ales în luptele finale –/ ca-n Erihon porcede să-mi ajuți” (p.18-19). Ca și Vasile Voiculescu, Paul Săn-Petru dezvăluie în versurile sale o existență umană care, în lupta dintre lutul trupesc și spiritul fără margini temporale și spațiale, caută desăvârșirea. Toate aceste imagini din sfera creștinismului ne propun în mod central al acestei poezii cu privire la structura ei; astfel, ni se relevă posibilitatea existenței unui nucleu în spațiul de convergență al acestor obsesive motive – semne ale unui structuri diagonale: „Ispitele de zi și-aleg pereche/ În cuplu cu păcatul se tot cern/ Măcar de-aș fi curat și sfânt în vise,/ m-aș mântui-ntr-un ultim vis etern./ Dintr-un tezaur dat, de timp și loc/ ce loc și timp îi dai lui Dumnezeu?/ Dar ia-ne Doamne-ntr-un moment propice/ mai scade-n suma de arginți/ să nu-i avem pentru-a-i atinge pragul/ să fim copiii Tăi săraci, dar sfinți”. (p.140-141). Paul Săn-Petru este în această masivă carte (272 pagini), un poet religios, lirica lui este o lume a spiritului creștin care traversează ființa noastră: „Noi am venit peste iertare/ ne aștepta păcatul ne-ncep/ pe fiecare după slăbiciune/ că ne venea să nu ne fi născut.” (Victor Sterom, „Poeme creștine”).

Spațiul și timpul sunt noțiuni inventate de om pentru uzul cunoașterii, de aceea fiecare individ, fiecare popor și mai mult, fiecare religie, credință, tradiție, ca să nu amintim de filosofie, privesc aceste noțiuni într-un anumit mod specific. Clepsidra face trimitere la originea elină a acestui instrument de măsurat timpul (cu apă sau cu nisip). Timpul numărat sau ordinea lumii se axează pe timpul istoric, cronologic. Înțelegând propria noastră invenție Timpul, ne înțelegem mai mult pe noi, propriul destin, iar infinitul, ca și Dumnezeu, devin mai accesibili. Pentru poetul Paul Săn-Petru, spațiul și timpul, nemărginirea și mișcarea, viața și moartea, au semnificație numai atunci când apar ca o realitate asimilată și subordonată pe de-a-ntregul personalității sale, căci lui, a poetului, e foamea de spații. Universul interior devine obiectul investigațiilor poetului, măsura lucrurilor, materia unei viziuni personale asupra lumii.

Domnul doctor Paul Th. Cioriciu (Paul Săn-Petru) este, printre altele, poet, muzician, compozitor, interpret și pictor. Între cele două arte diacronice – cum ar spune Lessing – muzica și poezia există substanțiale deosebiri cât privește impactul asupra conștiinței publice. Spre deosebire de muzică, dar și de artele plastice, care, cum Hegel ar spune – și, după Hegel, la timpul său, Maiorescu – își găsesc „materialul” lor în natură (pentru muzică acestea sunt sunetele), poezia – și, prin extensiune, literatura întregă – nu și-l află în natură „cuvântul” nefiind un material, ci un instrument de comunicare. Scriitorul va opta pentru cuvântul cel mai puțin abstract spun Hegel și Maiorescu, care îi cer și alte calități. Complexul sonor semnificând ceva – evoluția „semnului” său e studiată de semantică, subdisciplină a lexicologiei – are un hotărâtor impact asupra conștiinței publice, – un rol educativ-formativ, modelator al conștiinței pe care o impresionează, precum modelul, eșantionul o pânză. Astfel, cuvântul construiește sau, după caz, demolează conștiințele. Poezia lui Paul Săn-Petru – concisă, pe alocuri lapidară chiar și încărcată de tropi de o șocantă unicitate, va fi un prilej de a ne autoproiecta, lecturând-o, în sferele „nobilei gratuități” – spre a vorbi tot ca Hegel – a artei”.

* Paul Săn-Petru, „În paroxismul vremii pe sfârșite...” – Poesii alese –, Editura „Beta”, București, 2011, 312 pagini; Idem, „Carul de biruință”, ediția a II-a. Premiul Uniunii Scriitorilor Filiala Galați-Brăila, 2006. Jurnal de reflecții și micropoeme la limita sacralului (1994-2004), editura „Pompidu” Galați, 2011 (2010), Galați, 220 pagini.

e-mail: revistaelanul@gmail.com

<https://sites.google.com/site/elanulvs/>

Redacția (tel.: 0235-436100)

Redactor șef: Marin Rotaru

Redactor-șef adjunct: Cristian Onel

Redactori corespondenți:

prof. univ. Vlad Codrea, Univ. „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca

prof. univ. dr. Ștefan Olteanu, București

Laurențiu Chiriac, Vaslui

Dan Ravaru, Vaslui

Ion N. Oprea, Iași

Serghei Coloșenco, Bârlad

Mircea Coloșenco, București

Laurențiu Ursachi, Bârlad

Teodor Hardon, Rânzești

Florin Varvara, Sărățeni

Sorin Langu, Galați

Ciprian Toderășcu, Găgești

Tehnoredactare: Bogdan Artene

Tipar: SC Irimpex SRL Bârlad

ISSN: 1583-3593

Sculptură de Marin Rotaru.

Număr apărut cu sprijinul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Vaslui

Responsabilitatea pentru conținutul articolelor aparține, în exclusivitate, autorilor.

Andrei CULIDIUC**Poet pe vecie**

-Te rog, lasă-mă să te privesc, ești atât de frumos
când cazi pe gânduri ...

-Vrei să ieșim undeva?

-Nu, nu.... Lucrează! Cum merge piesa?

-N-am personajul principal.

-Atunci scrie despre tine!

-Mhm ... Eu scriu o tragedie, nu o comedie.

Să te dai poet, ori să ceri bani pe poezie
E cea mai dură formă de ipocrizie.

Mi se pare o prostie,
De fapt, e o blasfemie!

Poetul nu scrie,

Poetul rupe din el ca să-ți ofere ție!

Poetul nu e palpabil

(Dar e valabil!),

El este doar o simplă energie,

Fără mânie

Că și-n propriul trup se simte în chirie,

N-are etnie,

În schimb, are o întreagă galaxie

Unde își găsește liniștea oarbă

Într-o surdo-mută gălăgie.

Ce ironie, când comedia

Se transformă într-o tragedie

Și, deși bogat spiritual, moare în sărăcie...

Ce magie

Că, deși n-o să mai fie,

Moartea nu-l împiedică să fie prezent... pe vecie.

Ce parodie...

Se spune că moartea e vie

Și prinde viață când ajungem în sicrie.

Viața te omoară,

Iar moartea te învie,

Viața e un somn adânc,

Moartea... e o insomnie

Ce nu durează... o vecie!

Omul...- nu-i sortit să fie fericit...

Deși nu crede în soartă

(Doar ideea de a fi fericit îl face fericit!),

Căutând, mereu, o poartă

Prin care să se scoată,

Se simte împlinit pentru că a iubit

Și a îndeplinit

ce-a simțit

că este menit

să facă...

Împlinirea nu-i un ocean de iubire,

Ci o mare moartă...

Nu s-a ținut după gloată,

Tată n-a vrut să fie

(Acum abia constată ca și-a dorit familie),

Îmbătrânit, se simte răscolit,

Căci viața-i o roată și parcă... nu simte nimic...

Căci odată și-a investit

Toate sentimentele într-o singură față

Și iată că, nici la sfârșit, viața nu-i poate fi

cumpărată...

Arta face toți banii, dar banii nu fac artă,

Așteaptă să-i găsești doar... cusur și pată...

Nicidecum răsplată!

-Te chinui și de aceea te iubesc ...

-Lasă! Lasă ...

Dumitru APOSTOLACHE**Mama**

Sublima amintire mama,
O scumpă, pe și sub pământ,
Avea un nume simplu STAMA
Și o privire ca de sfânt

Era un cuib de-nțelepciune,
Ortodoxă-n gând și faptă,
Avea speranță-n rugăciune
Și în judecata dreaptă.

Munca adesea zi și noapte,
Mânca-n picioare mai mereu,
Sperând că vom avea de toate
Atunci când o vrea Dumnezeu.

Dar când era mai fericită,
Văzând cum cresc ai săi nepoți,
De Dumnezeu a fost chemată,
Să meargă la ai ei, cei morți.

Aurel J. ISTRATE**Pentru ce?!...**

Pentru ce s- apari în lume
Cu stultetea-ți de doi bani?!
Numai ca să-ți faci renume
Și speranțe peste ani?!...

Ia te uită-n jurul tău!
Nu-ncercat-au cu duiumul
A ieși din vastul hău,
Să-și găsească drumul?!

Pentru ce dorești, amice,
Să te-auzi chemat : **Maestre!**
Când cu toții vor a-ți zice
Că nu ți se potrivește?

Ai ieșit cumva din rânduri
Cu vreo operă de artă
Ori jucat-ai tu pe scânduri
Vreo piesă de Paul Sartre?!

Zugrăvit-ai în cuvinte
Simțăminte-nălțătoare
Ori trecutu-ți-a prin minte
Să pictezi cerul cu soare?!

Poate scris-ai vreo cantată
Ori, cu dalta și ciocanul,
Ai sculptat adânc în piatră
Pe Ioan Vodă Armeanul?!

De nici unele de-aceste
N-ai realizat nimică,
Pentru ce să-ți zic : **Maestre!**

Ion GRĂMADĂ**Capriciile vremii**

Vremea trece, vremea vine
Ne soarbe în iureșul său
Ne smulge din copilărie
Spre al vieții, apogeu.

Nu realizăm că scurtă-i viața
Ne zbatem după bani și avere
Și ne distrugem sănătatea
Ce n-o poți cumpăra cu ele.

Ne mulțumim c-o rugăciune
Rostită-n zori sau fapt de seară,
Dar n-o însoțim cu fapte bune
Pe a valorilor ei scară.

N-avem a vremilor măsură
Și ne-o petrecem fără rost
Cu bârfe, invidie și ură
În loc de credință și post.

Ne tot mirăm că vremea trece
Nu ne uităm în urma sa
De cu folos noi o petrecem
Lăsăm și după noi ceva?

Se spune din bătrâni că vremea
Este mereu schimbătoare
Dar și despre om se mai spune
Că-i schimbător mai mult se pare.

Că din păcate mai sunt unii
Care într-un fel gândesc
Dar altfel gândul lor și-l spune
Și cu totul alta-n făptuiesc.

Omu-i schimbător ca vremea
Socotind, toate-s deșarte,
Și lasă totul pe seama
Că timpul rezolvă toate.

Multe planuri are omul
Încă din a sa tinerețe,
Pe care le tot amână
Până ajung la bătrânețe.

Omul multe plănuiește
Și în tot avântul său
Deseori nesocotește
Sprijinul lui Dumnezeu.

Și tot din bătrâni se spune
De omul ce plănuiește
Că oricât suflet ar pune
Tot Dumnezeu hotărăște.

Un astronom susținea
Că de fapt nu vremea trece
Ci noi trecem prin ea
Depinde cum ne-o petrecem.

Căci după roade cunoști pomul,
Pasărea după al ei cânt
Dar cel mai mult prețuim omul
Ce-și respectă al lui cuvânt.